№ 52 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 10 ՄԱՐՏԻ — 1910 — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 10 ՄԱՐՏԻ № 52

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10— (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տէլէֆօն № 228

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՄԱՐՏԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 9 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ։ Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել ճանւ ճին հասցէն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամականիշով)։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.։ Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и Ко" ֆիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
Հինգշաբթի, մարտի 11-ին, երեկ. ժամը 7-ին կը կայանայ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ. ԵՒ ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Պարապմունքի առարկաները.
1) Վարչութեան զեկուցում։
2) Մանր վարկի ընկերութիւնները Անդրկովկասում - զեկուցում Կ. ԴՈՒԻԴՈՎԻ։
3) Գիւղատնտես. մեքենաները մեր հողերի վրա - զեկուցում Մ. ՎԱՐՈՆՑԵԱՆԻ։
4) Կաթնատնտեսական գործը Նոր-Բայազէտի շրջանում—զեկուցում Լ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ։
Կարող են ներկայ լինել նաև կողմնակի անձինք։
(ա. օ.) (աւ.) 282. 2—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
(Անկիւն Իզմայլովսկայա և Սվեատոպոլկ-Միրսկայա փողոցների, № 1, ապաստարան Օգնոսումովի)
Կազմակերպելով, մայրաքաղաքի բարեգործական հաստատութիւնների օրինակով,
ԱՄԷՆ ՄԻ ՏԱՆ ԱՒԵԼՈՐԴ ԻՐԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ,
դիմում է քաղաքի ազգաբնակութեանը խնդրելով նուիրել զանազան հին զգեստներ, ինչպէս օրինակ՝ հին կրկնակօշիկներ և կօշիկներ, զանազան կտորեղէն, լրագրի թուղթ, հին երկաթ, պղինձ, ցինկ և այլ մետաղեայ լօմ, հացի կտորներ, մոմի մնացորդներ, զանազան թիթեղեայ և այլ ամանիկներ, խաղալիկներ, շշեր և այլ ապակեղէն, զանազան շորեր ու սպիտակեղէն և այլն։
Չը պէտք է ճեղվել ճուէրի ոչ բանակից, ոչ որակից։
Բոլորն էլ վաճառվելու են և միջոցներ կը տան պահելու և կրթելու Թիֆլիսի աղքատ երեխաներին։
Նուիրված իրերը ստանալու համար կուղարկվեն յատուկ մարդիկ։
Տեղեկութիւնների համար դիմել գրասենակ Իւ. Զալինցին (Վելիկոկնեաժեսկայա, 46) և Մ. Բէլօզէրսկիին (Ծղնէթսկայա, 17, բն. 2)։
(ու. չ.) (ա.) 165. 10—7

ԱԶԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գարունը սկսվեց։
Մեր ժողովրդի ստուար մեծամասնութիւնը մտնում է գարնան շրջանը համեմատաբար աւելի լաւ տրամադրութեամբ, քան նախորդ տարիներում։

Եւ հասկանալի է թէ ինչու։ Անցեալ տարվայ բերքը փոքր ի շատէ բաւարար էր. ձմեռն էլ անցաւ նպաստաւոր պայմաններում։ Բերքի բաւարարութիւնը որոշ չափով ապահովութիւն տուեց գիւղացուն, իսկ ձմեռվայ մեղմութիւնը յարմար կենսական պայմաններ ստեղծեց նրա տան ընտանիների համար։

Բայց գիւղացին դեռևս չէ ազատվել անցեալի տխուր ծանրութիւնից։ Այն թերութիւնները, որոնք առաջ են եկել վերջին տարիների բազմաթիւ դժբաղդութիւններից և աղէտներից, այն բացերը, որոնք կազմվել են տնտեսութեան մէջ սոսկալի քայքայումներից, այն պարտքերը, որոնք բարդվել են միմեանց վրա անողոք տոկոսներով, այդ բոլոր անպատեհութիւնները պահանջում են ժամանակ և աջակցող պայմաններ, որպէսզի գիւղացին կարող լինի թօթափել իրանից մղձաւանջի ճնշող շունչը և ազատօրէն ոտք դնի իր զարգացման ճանապարհի վրա։

Թերութիւնները պէտք է լրացնել, բացերը պէտք է ծածկել, պարտքերը պէտք է հատուցանել։

Գիւղացու համար ինքնակազդուրման գլխաւոր միջոցը նախ և առաջ նրա գիւղատնտեսական զբաղմունքն է, իսկ յետոյ նրա այն եկամուտը, որ նա կը հայթայթի զանազան արհեստներից և կողմնակի աշխատանքներից։

Իւրաքանչիւր գիւրութիւն, որ մենք տուած կը լինենք մեր գիւղական մեծամասնութեանը ներկայ գարնանային շաբաթներում և ամիսներում, կունենայ վճռական նշանակութիւն բերքի և տարվայ գլխաւոր եկամուտի աւելացման համար։

Ուստի ամէն տեղ, ուր բանիմաց մարդիկ հնարաւորութիւն ունեն, պէտք է ամէն ջանք գործ թափէն յարմարութիւններ ստեղծել մեր երկրագործ ժողովրդի համար կազմակերպելու իր տնտեսութիւնը նպաստաւոր պայմաններով։ Հայթայթելով գիւղացուն ազնիւ տեսակի սերմ, օգնելով նրան ձեռք բերելու լաւ գործիքներ և ուժեղ լծկան անասուններ, աջակցելով նրան ստեղծելու էժան վարկ իր համար և տալով նրան ցուցումներ կատարելութիւններ մտցնելու իր արհեստի մէջ, մենք դրած կը լինենք մեր գիւղական աշխատաւորին բարենպաստ պայմանների մէջ բեղմնաւորելու իր աշխատանքը և կազդուրելու իր վրդոված տնտեսութիւնը։

Ահա այդ խնդրի աջող կազմակերպութեան մասին պէտք է հոգատար լինել ամէն մի շրջանում, որպէսզի զանցառութեան և անտարբերութեան շնորհիւ չը փտավի արդիւնաբերական գործը և ժողովրդական բիւջէտը ստանայ իր այն բոլոր հասոյթները, որոնք պատկանում են նրան ըստ իրանց էութեան և բնաւորութեան։

Ա. Քալանթար

ԲՈՒԼՂԱՐԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԸ Կ. ՊՈԼՍՈՒՄ

Կ. Պոլիս, 8 մարտի

Թագաւորական գնացքը ժամանեց ճիշդ ժամը 11-ին. դիմաւորեցին երկաթուղային դեպարտամենտի կառավարիչը, զինուորական և քաղաքացիական իշխանութիւնները և պատուաւոր պահակախումբը։ Բաբաեսկի կայարանում գնացքին սպասում էին աւագ-արարողապետ Գալիբ փաշան, արարողապետ Լութֆի բէյը, գեներալ Ֆէյզիխալիսը, Թագաւորի մօտ ուղարկված օֆիցերները, բուլղարական դեսպան Սարաֆովը, Սօֆիայի Թիւրքաց դեսպանը։ Ժամը 10-ին Ադրիանուպօլսում տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր դիմաւորումն իշխանութիւններից և զօրքերից։ [illegible] ժամանեց Ֆէրդինանդ Թագաւորը։ Սուլթանը գահաժառանգի հետ, մինիստրները, շքախումբը եկան կայարանի պլատֆորման Թագաւորին դիմաւորելու համար։ Երաժշտութիւնը առաջին անգամ Պոլսում նուագում է բուլղարական «Շումի Մարցիա» ազգային օրհներգը, որի հնչիւնների տակ մօտենում է Թագաւորական գնացքը։ Ֆէրդինանդը բուլղարական գեներալի զգեստ ունի թիւրքական ժապաւէնով։ Դուրս գալով վագօնից, Թագաւորը գրկախառնվում է սուլթանի հետ, սեղմում է գահաժառանգի ձեռքը, ներկայացնում է Թագուհուն։ Սուլթանը Թեանցուկ Թագուհուն առաջնորդում է դէպի վրանը, ուր և դիմում են նրանց ետևից Թագաւորը Թիւրքաց գահաժառանգի հետ։ Վրանում տեղի է ունենում ողջոյնների փոխանակութիւն և շքախմբերի փոխադարձ ներկայացումն։ Թարգմանի պաշտօն է կատարում աւագ-արարողապետ Գալիբ փաշան։ Ֆէրդինանդը սեղմում է մինիստրների ձեռքերը, առանձնապէս՝ սիրալիրութեամբ՝ արտաքին գործերի մինիստրի ձեռքը, և սուլթանի հետ միասին անցնում է պատուաւոր պահակախմբի միջով, յետոյ հետևելով սուլթանին, որ քայլում է Թագուհու հետ, նստում է զբօսանաւը, որի մէջ տեղ են գրաւում մինիստրները և շքախումբը։ Զբօսանաւը Թիւրքական նաւերի և Թնդանօթաձիգ վաշտի արձակած թնդանօթների ուղեկցութեամբ մեկնում է Դօլմա-Բաղչէի պալատի ուղղութեամբ։ Ֆէրդինանդի հետ եկել են նաև մինիստրներ Մալինովը, Պապրիկովը ու Լեապչեվը և գեներալներ Բոտէվ ու Մարկովը։

Ամբողջ ժամուլը ողջունում է Ֆէրդինանդի գալուստը Թիւրքիայի սահմաններում։ (Հ. Գ.)

ԽԱՌՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՊԱՐԼԱՄԵՆՏՈՒՄ

Բուդապեշտ, 8 մարտի

Պատգամաւորների պալատ։ Դահլիճը լի է։ Պարլամենտի առաջ խռնված է ամբոխը, որ տաք-տաք քննադատում է Կօշուտի կուսակիցների վճիռ՝ ապօրինի յայտարարել պարլամենտի արձակումը, և Իւստի առաջարկութիւնը—հրաժարվել հարկերը վճարելուց և զինուորական ծառայութիւնից։

Նախագահը՝ օպպօզիցիայի ընդմիջումներով կարդում է կայսերական հրովարտակները պալատի նստաշրջանը մինչև յունվարի 7-ը յետաձգելու և նոր պարլամենտ գումարելու մասին։

Կոմս Բատիանին և Կօշուտը ճառեր են արտասանում և կառավարութեան գործողութիւնները [illegible] հակասահմանադրական։

Մինիստր-նախագահը սկսում է իր ճառը՝ արդարացնելով պարլամենտի արձակումը։

Օպպօզիցիան աղմկում է։

Նախագահը ընդհատում է նիստը։

Ընդմիջումից յետոյ մինիստր-նախագահը աշխատում է շարունակել իր ճառը։ Պալատի կէսի կանգնած պատգամաւորների տակ մինիստրը մօտենում է ստենօգրաֆին իր խօսքերը թելադրելու մտադրութեամբ։ Պատգամաւոր Զախարիասը Խեդերվարիի վրա նետում է թղթերի մի կոյտ։ Օպպօզիցիայի պատգամաւորները վրա են ընկնում մինիստրական աթոռներին, կարգում են հաստ օրէնսգրքերը և ծեծում են մինիստրներին, որոնց վրա թռչում են թանաքամաններ, տետրակներ, գրքեր և ամէն տեսակ առարկաներ... Խեդերվարին վէրք ստացաւ դէմքից, երկրագործութեան մինիստր կոմս Ցերէնին՝ ճակատից։

Նիստը փակվում է։

Պալատը զգալի մեծամասնութեամբ ընդունեց Բատիանիի բանաձևը, որով պարլամենտի արձակումը և ապօրինի գործողութեան դիմելը յայտարարվում են սահմանադրութեանը՝ հակառակ։ Պատգամաւոր Գօդին հարցապնդում է ուղղում կառավարութեան գահաժառանգի այն հեռագրի առիթով, որով Վիեննայի ազգաբնակութիւնը հրաւիրվում է շարունակել Լիւէգէրի քաղաքականութիւնը։ Գօդին պահանջում է, որպէսզի մինիստր-նախագահը հանգստացնէ երկրին մի յայտարարութեամբ՝ թէ գահաժառանգը չէ ցանկանում պաշտպանել լիւէգերեան այդ քաղաքականութիւնը։ Մինիստր-նախագահի բացակայութեան պատճառով հարցապնդումը անպատասխան է մնում։

Նիստը փակվում է։

Լուրերին նայած՝ պատգամաւորներից մի քանիսը վէճերի պատճառով միմեանց մօտ սեկունդանտներ են ուղարկել։ (Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 8 մարտի

Առ. ժ. 10-ին Կայսրը բաց կառքով այցելեց Միքայէլեան արտիլերիական ճեմարանը և դպրոցը։

Հրէաների համագումարում նախագահը հաղորդեց, որ Կայսրը Ներքին գործերի մինիստրի ամենահպատակ զեկուցագրի վրա համագումարի անդամների արտայայտած ամենահաւատարիմ զգացմունքների առիթով մակագրել է՝ «Շնորհակալ եմ»։

Ընտրվեց 10 հոգուց բաղկացած մի մինիստրին ներկայանալու համար։

Տեղի ունեցաւ խնճոյք ֆրանսիական դեսպանատանը։ Ներկայ էին Ստոլիպինը, մինիստրները, ամբողջ դիպլոմատիական մարմինը, Դումայի և Խորհրդի անդամներից, Կայսրի շքախումբը և Պալատի պաշտօնեաները։ (Հ. Գ.)

Պետերբուրգից, մարտի 8-ից, մեր սեփական թղթակիցը հեռագրում է մեզ, թէ Պետական Դումայի նախագահ է ընտրվել հոկտեմբերեան ֆրակցիայի լիդեր Գուչկովը։

Վարշավա, 8 մարտի

Անցաւ սերբիական Թագաւորի գնացքը։ Պրագա կայարանում դիմաւորեց գեներալ Սկալօնը։ (Հ. Գ.)

Լօնդօն, 8 մարտի

«Թայմսում» տպված է կարծիք Ֆինլանդիայի իրաւական դրութեան մասին։ Կարծիքը ընդունվել է մի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԷՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ *)

Դառնանք այժմ Լ.-ի ինձ դէմ ուղղած մեղադրանքներին։

Նա ինձ մեղադրում է նախ այն բանում, որ ես մեր «ուղղագրական քաոսը, անարխիան աւելացնում եմ», որ ես «վ»-ի ուղղագրութեան մէջ տիրող «բաբելոնեան խառնակութիւնը կատարեալ եմ դարձնում»։

Ենթադրենք մի րօպէ, թէ ճիշդ է նկատած իրողութիւնը. մեղադրանքը սակայն ինձ դէմ անարդար է։ Երբ, նոյն Լ.-ի խոստովանութեամբ, ուղղագրական քաօսը, անարխիան արդէն կար, երբ բաբելոնեան խառնակութիւնը արդէն տիրում էր, այս դէպքում ի՞նչ նշանակութիւն ունի, թէ նրանք մի քիչ աւելի՞ են թէ՞ պակաս։ «Վ»-ի բազմատեսակ գրութեան խառնաշփոթ դրութիւնը տիրում էր և առանց մեր վէվագրութեան և սպառնում էր հետզհետէ մեր այբուբենի միւս գրերին ու հնչիւններին. ինչով կտուժէ լեզուն, եթէ այդ բազմատեսակութեան մէջ մի նոր տեսակ էլ աւելանայ։ Լեզուն տուժեց այն ժամանակ, երբ միօրինակութիւնը խախտվեց, երբ անիշխանութիւնը ուղղագրութեան նկատմամբ՝ ասպարէզ իջաւ. Սկզբունքը խախտվելուց յետոյ բոլորովին միևնոյնն է, վեց տեսակ են գրում «վ» հնչիւնը թէ՞ եօթը տեսակ։

Լ.-ն, որ այդքան ցավում է տիրող քաօսի և անարխիայի վրայ, որ ինձ մեղադրում է իբրև դրանց ույժ տվողի, ընդհակառակը պէտք է ինձանից շնորհակալ լինի, որ ես այդ քաօսը մեծացնելով՝ վերջապէս սթափեցնում եմ մեր գրողներին՝ իրանց շուրջը նայել, տեսնել վտանգը և մի փրկարար ելք գտնել։ Եվ հէնց այս տեսակէտից վէվագրութիւնը արդէն դրական արդիւնք ունեցավ կարճ ժամանակում, մեր ուղղագրութեան, մանավանդ «վ»-ի ուղղագրութեան անկերպարան վիճակի վրա հրավիրելով շատերի ուշադրութիւնը, որոնց թվում և Լ.-ի։

Եւ յիրավի, ինչու մինչև հիմայ լռութիւն էր տիրում, ինչու չկար բողոք այն քաօսի, անարխիայի, բաբելոնեան խառնակութեան դէմ, որ գոյութիւն ունէր դեռ մեր նորամուծութիւնից առաջ։ Ինչու անարգ սուինին չէին գամում իսկական խառնակիչներին, անարխիայի հեղինակներին, որոնց քանդածը շինելու նպատակով միայն հանդէս է գալիս վէվագրութիւնը։

Դուրս է գալիս, որ իսկական խառնակիչները անմեղադրելի պէտք է մնան. Լ.-ն ինքը պէտք է խրվի այդ խառնակութեան մէջ, պէտք է ույժ տայ լրագրով այդ խառնակութեան և անմեղադրելի պէտք է մնայ. բայց նոյն Լ.-ն իրաւունք պէտք է ունենայ ուրիշին մեղադրելու, թէ դու ինչու ես խառնակութիւն ձգում մեր խառնակութեան մէջ։

Ով խօսի խօսի՝ բայց ոչ մի ուսմնական, և ոչ՝ ուսմնագիր լրագրի աշխատողներ իրաւունք չունին ինձ մեղադրելու, որ ես աւելացրել եմ ուղղագրական քաօսը։

Դարձեալ Լ.-ն ինձ մեղադրում է, որ ես իմ դավանած սկզբունքին դավաճանել եմ, «անողորմ կերպով ինքս ինձ ապտակել եմ»։

Երկու տարի առաջ Ուսուցչական Միութեան ժողովում ուսմնագրութեան մասին մի դասախօսութիւն կարդալով, բացատրելով ուսմի սխալ և վտանգավոր լինելը և վէվագրութեան առավելութիւնը՝ ես աւելացրել էի. «բայց... ես ոչ միայն խորհուրդ չեմ տալիս որևէ մէկին հետևելու այս («վ»-ով) ուղղագրութեան, այլ ինքս էլ չեմ հետևում մի այլ սկզբունքով, այն է, որ անժամանակ նախաձեռնութիւնը ուղղագրական հարցերում շատ վտանգավոր, ուրեմն և զգուշալի է։ Ես կարծում եմ, որ ոչ ոք չպէտք է թոյլ տայ իրան՝ իր ստեղծած սխալ թէ ուղիղ տեսակէտի համաձայն՝ նոր ուղղագրութիւն մտցնել լեզվի մէջ, մանավանդ դասագրքերի մէջ» և այլն։

Իսկ ինչու այժմս ես վարվել եմ հակառակ դեռ նորերս իմ ունեցած համոզման, որի վրայ հաստատ կանգնած եմ և այսօր էլ։

Իմ յօդվածում («Աղբիւր» № 1, եր. 108—110) բացատրել եմ դրա պատճառը.

Իմ բէֆէրատի եզրակացութիւնն ընդունեց ժողովը և յանձնարարեց Ուսուցչական Միութեան, որի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցավ այդ ժողովը, հրավիրել ձեռնհաս անձերից մի ժողով, որ քննութեան առնէ «վ»-ի ուղղագրութեան և մի քանի այլ հարցեր և իւր պատճառաբանված զեկուցումը ներկայացնէ աւելի բազմամարդ գրական մարդկանց ժողովի քննութեան և ընդունելութեան։ Ուսուցչական Միութեան նախագահն, ինչպէս և վարչութիւնը ընդունեցին այդ յանձնարարութիւնը, բայց ժողով հրավիրելու գործը ձգձգվեց մինչև այսօր։ Մի քանի անգամ ես հետաքրքրվեցի իմանալ, թէ երբ պէտք է ժողով հրավիրվի, բայց գոհացուցիչ պատասխան չստացայ։ Այն-ինչ 1909 թվի սկզբից լոյս տեսավ Ուսուցչական Միութեան օրգան «Նոր-Դպրոց» ամսագիրը, որի մէջ խմբագրութիւնը յայտնում էր, թէ «ժամանակավորապէս» ընդունել է «ւ»-ով ուղղագրութիւնը... Երևի այս բառը գործածելիս խմբագրութիւնը դեռ հավատում էր, թէ «վ»-ի ուղղագրութեան վերաբերեալ ժողովը դեռ պիտի հրավիրէ։

Այս կերպով ժողովը ջուրն ընկավ, իսկ «ւ»-ով գրութիւնը, որի սխալ և փնասակար լինելը չափազանց բացայայտ դարձավ իմ դասախօսութիւնից յետոյ, «ժամանակավոր» պատուաճանով եկավ բազմեց «Նոր-Դպրոցում»։ Իսկ չարիքը, որ ես գուշակել էի իմ դասախօսութեան մէջ, օրէ օր սկսեց աճել.—Ներկայումս ոչ թէ մի-երկու, այլ շատ ուսուցիչներ (նոյն իսկ «ւ»-ականներ) գանգատվում են, որ աշակերտները չեն զգում զանազանութիւն «վ»-ի և «ւ»-ի մէջ, և անդադար սխալներ են անում. գրում են որու (փխկ. որով), ծուի (փխկ. ծովի), սխալ են կարդում հօվն (փխկ. հուն), ձիվն (փխկ. ձին), առովի (փխկ. առուի), այսինքն՝ ուսմը, որին ասում են «փոքր վ», շփոթում են իսկական վ-ի հետ, որից առաջ է գալիս սխալ գրութիւն և սխալ ընթերցանութիւն։

Ես ցավօք սրտի համոզվեցի, որ մեր մէջ չէ կարելի յոյս դնել որևէ հարց օրինական ճանապարհով լուծելու վրայ։ Ես համոզվեցի, որ սխալ ու փնասակար ուղղագրութեան դէմ կռվելու համար անզօր է քննադատութիւնը, բողոքը. նրա դէմ կռվելու միակ գործնական ճանապարհն է՝ գործածել ուղիղ և կատարեալ ուղղագրութիւն, մրցութեան հանել վ-ով գրութիւնը գոյութիւն ունեցող միւս գրութիւնների հետ և միջոց տալ, որ կարդացող հայ հասարակութիւնը գործնականի մէջ ճանաչէ նրանց իւրաքանչիւրի առավելութիւնն ու պակասութիւնը և ընտրէ այն սիստեմը, որ այս մրցութեան մէջ յաղթանակը կտանի իւր պարզութեամբ, հեշտութեամբ ու նպատակայարմարութեամբ։ Ուստի «Աղբիւրի» խմբագրական խորհրդակցութեան ժամանակ, երբ անդամներից մէկն*) առաջարկեց «վ»-ով գրութեան սիստեմն ընդունել, ես, ինչպէս և խմբագրութեան անդամներից ուրիշ երկու հոգի, ուրախութեամբ ընդունեցինք այդ առաջարկը։

Իսկ Լ.-ն այդ պատճառը բացատրելու համար՝ այսպէս է ամփոփում այս երկար ցիտատը։

«Բանից դուրս է գալիս, ասում է Լ.-ն,

*) Տես «Մշակ» № 49.

*) Նա ներկայ էր եղել իմ 1908 թ. ապրիլի դասախօսութեանը և համոզվել էր «վ»-ով գրութեան ճշմարտութեան մէջ։

ժամանաւոր խորհրդակցութեան մէջ, որին մասնակցել էին պրօֆէսօրներ Անշիւցը՝ Բերլինից, Բարը՝ Գէտտինգէնից, Միշօնը՝ Գրէնօբլից, Նիսը՝ Բրիւսսէլից, Ֆանդերֆլիւնգը՝ Լէյդէնից, անգլիացի իրաւագէտներ Պօլլօկ և Ուէստլէկ։ Պրօֆէսօրները գալիս են այն եզրակացութեան, որ Ֆինլանդիան վայելում է աւտօնօմիա ոչ իբրև ժամանակաւոր մենաշնորհ, որ տրված է գրաւված երկրին, այլ իբրև օրինական իրաւունք. սէյմի իրաւունքները կարճել կամ փոփոխել կարող է միայն ինքը սէյմը։

Համայնքների պալատ։ Պատգամաւոր Բայլը հարցնում է՝ թէ գոյութիւն ունի՞, արդեօք, Անգլիայի և Ֆրանսիայի միջև պայմանագիր—կօնվէնցիա, որի հիման վրա ֆրանսիական նաւատորմը նշանակվում է բրիտանական առևտրի աբսօլիւտ ապահովութեան համար, նաև լիակատար ազատութի՞ւն են ստանում Անգլիան և Ֆրանսիան Միջերկրական ծովի վրա միջադէպի դէպքում։

Ասկվիտը պատասխանեց բացասաբար։ (Հ. Գ.)

—

Բեռլին, 8 մարտի

Մամուլը ողջունում է ռուս-աւստրիական համաձայնութիւնը և մատնանշում է, որ դա օգուտ կը բերէ ամբողջ Եւրոպային։ (Հ. Գ.)

—

Հռոմ, 8 մարտի

Մինիստր-նախագահ Սօնինօն պարլամենտական դրութեան պատճառով ներկայացրեց հրաժարականի խնդրագիր։ Թագաւորը դեռ վճիռ չէ կայացրել։ (Հ. Գ.)

—

Աթէնք, 8 մարտի

Եպիրից գաղթած 2000 հոգի, որոնք այժմ ապրում են այստեղ և Պիրէյում, կազմեցին բողոքի միտինգ Եպիրում յոյներին հալածելու դէմ։ Միտինգը մի ուղերձ մշակեց յանուն Թիւրքիայի և մեծ պետութիւնների կառավարութիւնների։ Ընտրվեց պատգամաւորութիւն ուղերձը ըստ պատկանելոյն ներկայացնելու համար։ (Հ. Գ.)

—

Մարշալտօուն, 8 մարտի

Բօկայլէնդ երկաթուղագծի վրա գնացքը ընկաւ ձորը։ 14 հոգի սպանվեցին, 25 հոգի վիրաւորվեցին։ (Հ. Գ.)

—

Տօկիօ, 8 մարտի

Իօկօգամում այրվեցին 500 տներ։ 3000 մարդ մնացին անապրուստ։

Դեսպան Մօտօնօն այսօր մեկնեց Պետերբուրգ։ (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Թեհրան, 8 մարտի

Միսսիան ստացաւ լիակատար բաւարարութիւն։ Զումուսխա գետակը յանձնվեց Լիանօզեաններին։ Ամիրխիւմայունի մարդիկ, որոնք Էնզէլիում վիրաւորանք էին հասցրել ռուսաց հիւպատոսական գործակալին, կրել են իրանց պատիժը նրա ներկայութեամբ։ (Հ. Գ.)

—

Թ ե հ ր ա ն.—Բիրման-շահ քաղաքի քաղաքապետ Ազամ-ուդ-Դօվլէն իր որդու հետ միասին զգուշ լինելով նոր ռեժիմից, փորձ արեց յուզմունք առաջացնել, դրդելով ազգաբնակութիւնը դէպի անհնազանդութիւն։ Ի նկատի ունենալով քաղաքապետի ահագին ազդեցութիւնը՝ միայն մեծ դժուարութեամբ աջողվեց նահանգապետ Նազիմ-ուս-Սալթանէնի բռնել քաղաքապետին և բազմաթիւ պահապան զինուորների ուղեկցութեամբ Թեհրան ուղարկել նրան։

Ամենուրեք Պարսկաստանում ոստիկանութիւնը վերակազմվում է եւրօպական ձևով։ Ազդեցիկ մուջտեհիդները Սաբզվարում, դժգոհ այդ նորամուծութիւնից և ցանկանալով վերականգնել նախկին քեօխվաների և ֆէրրաշների իշխանութիւնը, սկսեցին դրդել ազգաբնակութիւնը չը հնազանդվել ոստիկանական նոր իշխանութիւններին։ Կենտրոնական կառավարութիւնը կարգադրեց կրճատել հոգևորական յետադէմների թիւը, ծայրայեղ դէպքում կանգ չառնելով և նրանց կալանաւորման առաջ։

Լուրերի համեմատ կ. Պօլսի պարսից դեսպան Արֆէ-ուդ-Դօվլէին կը փոխարինէ մի ուրիշ անձն։ («Р. В.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Ղ ա լ ա չ ա, 5 մարտի

Այս անգամ աւելի մեծ քանակութեամբ ձիւն եկաւ և բացի հալվածից գետնի երեսին մնաց 22 վերշօկ հաստութեամբ։ Ճանապարհները անանցանելի դարձան։ Կարմիր գեղ կոչված սարում ոչխարը 4 օրով գնուկում սոված էր մնացել։ Տափարակ դաշտերում ձիւնը հալվեց և այժմ կարծեք մեր արտերը մայիսեան լինեն. ոչ մի տարի այնպէս խիտ և համահաւասար չեն բուսել արտերը, ինչպէս այժմ են։

Գրել էի, որ գիւղերում ժանտախտը խոզեր շատ է կոտորում։ Այս տեսակ հիւանդութ մսից Բարանա գիւղում մի ամբողջ ընտանիք վարակվել է, բայց դեռ ողջ են։ Խեղճ գիւղացին այս տեսակ մսից է մի կուշտ ուտում, առողջ կենդանին «ղիմիշ» չէ անում մորթելու։

«Մշակում» գրված լուրերը Ղազախի գաւառի Բ. մասի գործակալի հանգստութիւնը խանգարել են. նա մտնում, գալարվում է և թղթակցի հասցէին սպառնալիքներ ուղարկում։ Նա կարողացել է Ղալաչա գիւղի տականքներից մի քանիսին խաբել և մի համախօսական է գրել, որ թղթակցին քշեն գիւղից, բայց խեղճերն իրանց խաբվելու մասին զղջացին։ Հոգ. իշխանութիւնից երբ մի անաչառ քննիչ գայ՝ կերևայ ջերծումների լաբիւրինթոսը իր այլանդակութիւններով։ Մելքիսեդէկ ք.

—

Գ ա ն ձ ա կ, 5 մարտի

Ամսիս 4-ին Ալ. Քալանթարը, գալով Գանձակ, նոյն օրը երեկոյեան ժամը 7-ին տեղիս ակումբի դահլիճում զեկուցումներ արաւ առաջին՝ կաթնատնտեսական կարիքների մասին, երկրորդ՝ սերզատ մեքենաների տեսակների ու նրանց յատկութիւնների ու առաւելութիւնների մասին և վերջը սերզատ մեքենայով գործնականապէս կաթից զատեց սերը։

Առաջին զեկուցման միջոցին՝ Ա. Քալանթարը կանգ առաւ այն երկիրների ու վայրերի վրա, որտեղ կաթնատնտեսութիւնը հսկայական քայլեր է արել, և այն գիւտերի վրա, որոնցով այդ երկիրների բնակիչները ամենաթեթև աշխատանք գործ դնելով կարողանում են բաւականութիւն ստանալ ամենափոքր գետնից, տալով հողին այն, ինչ պահանջվում է առատ բուսականութիւն ստանալու համար։

Ապա կանգ առնելով Գանձակի և նրա շրջանի գիւղերի վրա՝ ունկնդիրներին յայտնեց, որ այդ շրջանն ամենապատակայարմարն է կաթնատնտ. համար՝ ունենալով լեռնային և դաշտային ընդարձակ մասեր, որտեղ բուսականութիւնը և ջուրը իրանց առատութեամբ աչքի են ընկնում։ Բայց ազգաբնակութիւնը, դեռ նահապետական շրջանում գտնվելով և առաջնորդվելով պապերից ուսած կարգերով ու սովորութիւններով, անկարող է գտնվում լիակատար օգտվել իր ունեցած լայն ու ընդարձակ արօտատեղերից։ Զեկուցողն ապա կանգ առնելով կաթնատու կենդանիներին սնունդ տալու վրա՝ յայտնեց, որ հարկաւոր է փոքր թւով կենդանիներ ունենալ, այն էլ կուշտ, քան թէ մեծ թւով ու քաղցած, որովհետև կաթի առատութիւնը կախված է այն հանգամանքից, թէ ինչպէս կը պահպանվի և կը կերակրվի կաթնատու կենդանին։

Փոքր ընդմիջումից յետոյ՝ Ա. Քալանթար դիմեց իր երկրորդ զեկուցմանը, մատնացոյց անելով թէ ո՛ր տեսակ սերզատ մեքենան նպատակայարմար է Կովկասում գործածել։

Ապա պանրի տեսակների, սերզատ մեքենայի միջոցով ստացված իւղի յատկութեան և նոր խնոցիների առաւելութիւնների վրա կանգ առնելուց յետոյ, սերզատ մեքենայով գործնական կերպով կաթից զատեց սերը, ցոյց տալով որ կաթից սերը զատելուց յետոյ մնացորդը ի՛նչ նպատակի համար կարելի է գործածել։

Ա. Քալանթարի զեկուցումներից յետոյ, այգեգործական ինստրուկտոր Ղիլիչեանը զեկուցում արեց ծառերի վնասակար թրթուրների մասին, յայտնելով որ եթէ Գանձակի այգետէրերը ցանկանում են այդ վնասակար կենդանիներից ազատել ծառերը, ապա առանց յապաղելու կարուկ միջոցի պիտի դիմեն, գործ դնելով «պարիզեան կանաչ», այլապէս՝ Գանձակը կարող է մի քանի տարուց յետոյ ծառերից զրկվել, որովհետև մեզանում վերջին տարիներս աւելի մեծ թւով աչքի են ընկնում թրթուրները։

Ժամը 10-ին ունկնդիրները ցրվեցին շնորհակալութիւն յայտնելով Ա. Քալանթարին, որ մոռացութեան չէ տալիս Գանձակի շրջանը։ Կիմսայ

—

Ն ե ր ք ի ն-Ա խ տ ա, 5 մարտի

Մարտի լոյս 5-ի գիշերը այրվեց մեր գիւղում մօլօկան Գավրիէլ Զօլօտօվի տունը։ Հրդեհի պատճառն այն էր, որ Գավրիէլի կինը երեկոյեան կովերին մսիկ անելու համար գոմ մտնելով այնտեղ է մոռանում ճրագը։ Հրդեհին զոհ գնացին 2 եզ, 2 կով, 1 երինջ, 16 հաւ, 6 աղաւնի, 4 բադ. շինութեան մեծ մասը այրված է։

Վնասը հասնում է 500 ր.։ Շաւոյեան

—

Զ ա ր ջ օ յ, 4 մարտի

Զարջօյի փոքրաթիւ, բայց բարեկեցիկ հայ գաղութը յանցաւոր անտարբերութիւն է ցոյց տալիս դէպի իր ազգային հասարակական և մանաւորապէս կրթական գործը։

Զարջօյի մօտ 60 տուն հայ ազգաբնակութիւնը իր հայավայել կրքերի շնորհիւ փակել է թէ դպրոցի և թէ եկեղեցու դռները [illegible] ը ծալած նստել, առանց նախատեսելու թէ որպիսի ծանր պատասխանատւութեան է ենթարկում նա իրան ապագայ սերնդի առաջ։ Նա հեռատեսութիւն չունի նկատելու, որ մանաւորապէս հայ ժողովրդի փրկութիւնը կայանում է կրթութեան մէջ։ Նա չէ նկատում, որ հայութիւնը այսօր ամենուրեք թէ տնտեսապէս, թէ ֆիզիքապէս, թէ բարոյապէս, թէ նիւթապէս տուժում է միմիայն կանոնաւոր կրթութեան բացակայութեան շնորհիւ։ Նա միամտօրէն երևի հաւատացած է, որ ապահով կարող է վայելել կեանքը, եթէ իր շրջապատը անկիրթ է և տնտեսապէս ոչ ապահով։ Ցաւալի է, եթէ իսկապէս նա այդքան միամիտ է։ Մի՞թէ իրականութիւնը իր անողոք դասերը չը տուեց ամենուրեք։ Մի՞թէ նա չէ տեսնում, որ հայ տնտեսութիւնը, վաճառականութիւնը, արդիւնաբերութիւնը փչացաւ ազէտ կամ թերուս ուղեղների շնորհիւ։ Մի՞թէ նա չէ տեսնում, որ ապահով դրութիւն գոյութիւն չունի, քիչե՞րը ստիպված են լինում քայքայել իրանց տարիների գործը, տնտեսութիւնը, թողնել իրանց բնակավայրը և հեռու անկիւններում որոնել ապահովութիւն։ Այդ բոլորը ինչո՞ւ համար, ինչի՞ց է առաջանում չարիքը, եթէ ոչ տգիտութիւնից։ Մի գաղութ, որի մէջ կան Տէր-Գալստեաններ, Դանիէլեաններ, Արզումանեաններ, Հայրապետեաններ, Ասրիեաններ, Գասպարեաններ և այլն և այլն, որոնցից ամեն մէկը՝ եթէ ցանկալու լինի՝ կարող է իր ծախքերով մի դպրոց պահել, ինչպէ՞ս կարող է զերծ մնալ մատաղ սերնդի արդար դատապարտութիւնից, երբ նրան թողնում է մտաւոր և բարոյական սովի ճանկերում։ Այն մեղադրանքները, անձնական հաշիւները, որոնք պատճառ են դարձել ներկայ պժգալի կացութեան, մի կողմ պիտի թողնել. անձնական թշնամութիւնը, ատելութիւնը պիտի տեղի տան մատաղ սերնդի դաստիարակութեան գործի դիմաց և միահամուռ ջանքերով պիտի աշխատել սխալի կէսից գոնէ յետ դառնալով վերցնել ամօթի կնիքը, ապագայ սերնդի մեղադրանքին ու անէծքին չարժանանալու համար։ Ցանկալի էր, որ Զարջօյի հայ գիտակից դասը անուշադիր չը թողնէր «Մշակի» անցեալ թղթակցի կոչը, բանալով փակված դպրոցի դռները և ապացուցանելով որ նիւթական բարեկեցիկ դրութեան զուգընթաց ունի և հոգու հարստութիւն։ Իբօ

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ

—

Մեր միջնակարգ և ծխական դպրոցներում ոչ մի առարկայ այնքան անհոգութեան և անուշադրութեան չէ մատնված, որքան գիտողական ուսումն ու հայրենագիտութիւնը, որը վաղուց արդէն գերմանական ժողովրդական դպրոցներում իր պատուաւոր տեղն է գրաւել իբրև զարգացնող և խիստ կարևոր առարկայ։

Չը նայած գերմանացիք ունեն իրանց կատարելագործված ու օրինակելի մանկապարտէզները, ուր գիտողական ուսումն ու հայրենագիտութիւնը աւելի մանրազնին ու գործնական կերպով անցնում են, բայց այդ երանաւէտ միջավայրի շեմը շատ քչերին է վիճակված կոխելու,—միայն նիւթապէս ապահովված դասակարգի զաւակներն են այնտեղ մուտք գործում, իսկ հասարակ դասակարգը զուրկ է այդ մենաշնորհից։

Այդ երևոյթը չէ վրիպել նրանց նորագոյն մանկավարժների աչքերից. նրանք ամեն կերպ աշխատում են գիտողական ուսումն ու հայրենագիտութիւնը աւելի ընդարձակ ու բազմակողմանի իմաստով անցկացնել ժողովրդական տարրական դպրոցներում, որպէսզի հասարակ դասի զաւակներն էլ զուրկ չը մնան մանկապարտէզի ճոխ ու փարթամ բարիքներից։

[illegible] ժամանակներս գիտողական ուսումն ու հայրենագիտութիւնը առանձին-առանձին դասաւանդութեան առարկայ է դարձել։ Երբեմն պատահել է, որ այս կամ այն մանկավարժը հայրենագիտական դասին դիմել է գիտողական ուսման օգնութեանը, երկու առարկաները նոյնացրել է և հայրենագիտութիւնը աւելի ընդարձակ իմաստով է հասկացել. բայց իրականութիւնն այն է ցոյց տուել, որ հայրենագիտութիւնը համարվել է լոկ աշխարհագրութեան հիմքն ու նախադուռը և գիտողական ուսումն էլ ջոկ բան—և ըստ այնմ էլ անցել են մինչև այժմ։

Ճշմարիտ են նկատում Iütting և Beber ը իրանց «Anschaüngsunterricht und Heimattkunde» ձեռնարկումը, որ գիտողական ուսումը մինչև այժմ լոկ մտածելու ու խօսելու վարժութեան դատարկ ու անօգուտ խօսակցութեամբ է տարված, իսկ հայրենագիտութիւնն էլ տեղագրական չոր ու ցամաք նիւթերով է զբաղված, կարծես թէ աշակերտներին ապագայ կառապաններ է պատրաստում։

Սրանք յենվելով Պեստալ ցցիի, Ֆրէօբէլի ու Դիստերվիգի հեղինակաւոր կարծիքներին՝ պնդում են, որ երեխաների ուսուցման ամենաօգտաւէտ առարկան միացած գիտողական ուսումն ու հայրենագիտութիւնն է։

Եւ իսկապէս պարզ ճշմարտութիւն է, երբ երեխան առաջին անգամ դրսի աշխարհի գաղափար է կազմում, այդ դրսի աշխարհը հէնց առաջին քայլից ներկայանում է իր ամենամօտիկ միջավայրը, այսինքն հայրական տունը, պարտէզը, ուսումնարանը, հայրենի գիւղը կամ քաղաքը և հայրենի երկինքը իրանց բազմապիսի, բազմերանգ ու այլակերպ առարկաներով։

Այդ առարկաների ծանօթութեան պաշարով է, որ երեխան կարողանում է հետզհետէ աւելի հեռաւոր ու նոր առարկաների մասին գաղափար կազմել։ Ուրեմն բոլորովին սխալ և անիմաստ է այն ուղղութիւնը, որ մանկան ամեն օրվայ դիտած առարկաների ամբողջութիւնը, այդ ընդհանուր պատկերը կիսում է և երկու տարբեր դասաւանդութեան նիւթ դարձնում, գիտողական ուսումը ջոկ և հայրենագիտութիւնն էլ ջոկ անցնում։

Այժմ արդէն գիտողական ուսումն ու հայրենագիտութիւնը ձեռք-ձեռքի տուած առաջ են ընթանում և դասաւանդութեան մի նոր հօրիզօն բաց անում մեր առջև։

Հայրենագիտութիւնը ոչ թէ միայն աշխարհագրութեան հիմքն ու նախադուռն է, այլ գրեթէ բոլոր գիտութիւնների ծնողն ու մայրը։ Նա է, որ առաջին անգամ իր ծոցում ծնում և զարգացնում է գիտական այն բոլոր սաղմերը, որոնք հետզհետէ աճելով յետագայում մասնագիտական առարկաների են փոխարինվում Ա. դասարանից սկսած. ինչպէս կրօնն ու պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնն ու երկրաչափութիւնը, ձեռարուեստն ու նկարչութիւնը, բնական գիտութիւններն ու տիեզերագրութիւնը, առողջապահութիւնն ու հասարակական-բարոյական սովորոյթները և քաղաքացիական իրաւունքը

Ահա այս բոլորը գիտողական ուսման ու հայրենագիտութեան դասի ժամանակ միախառնված մի ընդհանուր ներքին կապով և օրգանական ամբողջութեամբ աստիճանաբար ծնունդ է առնում աշակերտի մտքում և նրա ֆիզիքական ու մտաւոր կարողութիւնների հետ աճում և զարգանում է։

Պէտք է նկատել, որ այս հայեացքն ունի իր պատմական անցեալը և բոլորովին նոր չէ։ Արդէն 1844 թւին Ֆինգերը ընդունում էր, որ հայրենագիտութիւնը գիտողական ուսման մի մասն է կազմում և այդ կարծիքին են եղել նաև Հայնէմանն ու Բրաունլիխը իրանց հայրենագիտութեան ձեռնարկներով։ Դոկտ. Մօրուսը աւելի առաջ է գնացել իր նախորդներից և հայրենագիտութիւնը համարել է բոլոր փորձնական գիտութիւնների նախադպրոցը։ Այդ նոյն կարծիքին եղել է Ռօմմէլը 1867 թւին լոյս տեսած հայրենագիտութեան ձեռնարկով։ Ապա Ռայնը այդ ուղղութիւնը աւելի հաստատուն հողի վրա է դնում իր Schulyahre նոր մեթօդի հայրենագիտութեան դասագրքով (Adolf Tromnau)։

Նորագոյն գիտողական ուսման և հայրենագիտութեան առաւելութիւններից մէկն էլ այն է, որ սա աշակերտների մտաւոր զարգացման հետ զուգընթացաբար ուշադրութիւն է դարձնում նաև նրա մարմնական-ֆիզիքական կողմին։

Հէնց ուսուցման սկզբից աշակերտների զգայարանքները զարգացնելու միջոցներ է գործ դնում։

Զանազան առարկաների տարածութեան, հեռաւորութեան, ծանրութեան, գոյների ու ձևերի պէսպիսութեան, նոյնպէս ժամանակի տևողութեան մասին մշտական գիտողական վարժութիւններ անել տալիս, կամ չափելով, կշռելով, իրար հետ բաղդատելով, կամ նկատելով, հիւսելով և երգելով և կամ թղթից, փայտից, խմորից, կաւից զանազան կամ մի խմբի նախաձեռնութեամբ

որ պատահել է այսպիսի մի բան։ Պ. Մալխասեանը առաջարկած է եղել, որ Ուսուցչական Միութիւնը հրավիրէ մի աւելի բազմամարդ ժողով ուսուցիչներից և գրողներից, և նրա քննութեան ենթարկէ Աղայեանցի ուղղագրութիւնը եւ իր առաջարկածը։ Բայց Ուսուցչական Միութիւնը ոչ միայն չէ կատարել իր խոստումը, այլ և իր «Նոր-Դպրոց» ամսագրում ընդունել է Աղայեանցի ուղղագրութիւնը։ Ուստի—այս «ուստի»ն չէ կարող ուրիշ բան նշանակել, բացի «ջգրու»—պ. Մալխասեանը «ուրախութեամբ» ընդունել է «Արօրի» աշխատակիցներից մէկի առաջարկը՝ ընդունել նրա «վէվականութիւնը»։

Ընթերցողը պարզ տեսնում է, թէ ինչ ոգով է կատարել Լ.-ն քաղվածքը իմ յօդվածից. յիշատակելով անուններ, որ իմ յօդվածում չկան, դուրս ձգելով 20—25 տող ամենակարեւոր խօսքեր, որոնք բացատրում են բուն պատճառները իմ՝ համոզմունքիս հակառակ վարվելուս, կցելով «Նոր-Դպրոցի» Աղայեանցի եւ ոչ իմ ուղղագրութիւն ընդունելը իմ «ուստի» բառի հետ, այդ «ուստի»ն կամայական կերպով մեկնելով, իբրև հավասարազօր «ջգրու» բառին՝ Լ.-ին յաջողվել է իւր ընթերցողներին հավատացնել, թէ ես վէվագրութիւնը հրապարակ հանելու ուրիշ շարժառիթ չեմ ունեցել, բացի մի պախարակելի անձնական վիրավորանք, «ջիգր», և թէ վէվագրութիւնը ոչ մի յարգելի շարժառիթ չունի, ոչ մի կարիքից չէ բղխում, այլ լոկ մի կապրից, մի պատահականութիւն է։

Այն ինչ Լ.-ն, եթէ կամենար արդար լինել, պարտավոր էր գոնէ հարազատութեամբ հաղորդել իւր ընթերցողներին իմ բերած պատճառները, և եթէ նրանց անբավարար գտնէր՝ պարտավոր էր ցոյց տալ, թէ ինչ պէտք է ես անէի, կամ առհասարակ ինչ պէտք է անել մեր ուղղագրական քաոսից դուրս գալու համար։

Իւինագրութեան սխալը հետզհետէ վարակվում էր, հետը բերում էր նորանոր վտանգներ մեր ուղղագրութեան համար, այսինքն կարիք՝ նոր գրեր ստեղծելու ձայնաւոր «ու» և «իւ» հնչիւնների համար, և վ-ը դուրս ձգելու՝ իբրև աւելորդ գիր*),

Չարիքը սկսեց աճել և ընդարձակ ծավալ ստացավ, և խառնակ ուղղագրութեան ու սխալ ընթերցանութեան երևոյթներն օրէցօր ավելացան։ Աշակերտների սովորական տառասխալներ դարձան որուհետև, անւնսա, կուի, ծուավ գրութիւնները (փոխանակ որովհետև, անվնաս, կովի, ծովով)**). սկսեցին սխալ կարդալ հիվր, արիվն (փոխանակ հիւր, արիւն) և այլն։

Ես ապացուցեցի իւինագրութեան սխալը և վնասակար հետևանքները. առաջարկեցի այդ ուղղագրական հարցը, ուրիշ մի քանի հարցերի հետ, մասնագէտների և ապա գրական մարդկանց մեծ ժողովի քննութեան և հաստատութեան ենթարկել։ Իմ խօսքերը, առաջարկութիւնը անհետևանք մնացին։ Մարդիկ իրանց թքածը չեն լիզում։ Նրանք, որ կուրօրէն հետևողութեամբ, առանց լավ կշռադատելու, ընդունել էին իւինագրութիւնը, որոնք այս գրութեան ձևը ինչ-որ մօդայի բան էին համարում, իբրև մի նշան յառաջադիմականութեան՝ հարկավ չէին կամենայ, որ մասնագէտների ժողովը դատապարտէր այդ ուղղագրութիւնը։ Զարմանալի է, որ Լ.-ն այն ժամանակ հանդէս չեկավ խարազանելու իւինագրութիւնը իբրև վնասակար նորամուծութիւն, իբրև կամայականութիւնների դուռ բացող անհատական ձեռներէցութիւն. ինձ ձայնակից չեղավ՝ ժողով հրավիրելու առաջարկութեանս մէջ. ընդհակառակը, հէնց ինքն էլ լեւլեայն ենթարկվեց այդ կամայական, ժողովով չընդունված սխալագրութեան, մինչև անգամ համաձայնեց, որ իւր ավանդական գրութիւնը աղճատվի, «ւ»-ով տպվի և ավելի եա նպաստէ վարակման աճելուն։

Այսպիսի հանգամանքներում ես պարտք համարեցի լուռ հանդիսատես չը մնալ աչքերիս առաջ կատարվող խառնակութեան հանդէպ, որ օրէցօր մեծ ծավալ էր ընդունում և մեզ պէտք է հասցնէր անգրագիտութեան, ճիշտ կարդալու, ճիշտ գրելու անկարելիութեան։ Եվ երբ խօսքով քարոզութիւնը, նախազգուշացումները չօգնեցին, երբ ժողով հրավիրելու առաջարկութիւնս չիրագործվեց՝ ինձ մնում էր գործով կռվել այդ սխալ ու վնասակար գրութեան դէմ, առաջարկելով ու գործադրելով պարզ, հեշտ ու կանոնավոր ուղղագրութիւնը—վէվագրութիւնը։ Ես համաձայնեցի անհատական կամ մի խմբի նախաձեռնութեամբ մտցնել ուղղագրութեան այս ձևը՝ քանի որ միւս միջոցներն սպառվել էին՝ իւինագրութեան սխալ սիստեմի դէմ կռվելու։ Վերջապէս հարցը այն չէ, թէ ես ինձ հակասե՞լ եմ թէ ոչ, այլ այն է, որ առաջարկված վէվական սիստեմը որքան նպատակայարմար է. ընդունա՞կ է նա «վ» հնչիւնի գրութեան մէջ հին ժամանակներից ի վեր տիրող թիւրիմացութիւնը վերացնել, մեզ տալ մի միջոց, որով ճիշտ կարողանանք գրել՝ ինչ որ կամենում ենք, և ճիշտ կարդալ՝ ինչ որ գրված է. հարցը այն է, թէ իւինագրութիւնը, իբրև սիստեմ, չունի՞ պակասութիւններ, չէ՞ ծագեցնում նորանոր չարիքներ, և վէվագրութիւնը կարո՞ղ է, իբրև սիստեմ, այդ չարիքների առաջն առնել։ Ես սպասում էի, որ Լ.-ն այս տեսակէտներից քննէր վէվագրութեան սիստեմը և իր փաստացի եզրակացութիւններն անէր, կամ գոնէ մի գործնական, ավելի ճիշտ ու խելացի միջոց առաջարկէր՝ տիրող խառնակութիւնից դուրս գալու։ Բայց նա այսպէս չէ վարվել. մի կողմ դնելով բուն հարցը՝ նա պարապել է կողմնակի, հասարակութեան համար բնավ անհետաքրքրական հարցերով, թէ ինչ շարժառիթներից է ծագել վէվագրութիւնը և ինչպէս ինքս իմ ասածի հակառակ եմ վարվել—և պարապել է, ինչպէս տեսանք, ոչ անկողմնակալ կերպով։ Ստ. Մալխասեանց

---

*) Թէ որքան ճիշտ էր իմ գուշակութիւնը դեռ երկու տարի առաջ՝ երևում է նրանից, որ նիկ. Տէր-Ղևոնդեանը «Մայրենի լեզվի» բ. տարվա 1909 թվի տպագրութեան մէջ արդէն գրել է իբրև նմուշ մի ն ո ր ա ս տ ե ղ ծ հայերէն գիր՝ ձայնավոր «իւ»-ի համար. իսկ Ղ. Աղայեանը արդէն սկսել է արշավանք «վ» գրի դէմ, իբր թէ նա մեսրոպեան գիր չէ, վերջնամուտ է, և մինչև անգամ գրում է («Սուրհանդակ» № 71). «Եթէ չշփոթելու համար հարկ կայ տառ պ ա կ ա ս ե ց ն ե լ ու՝ գ ր ե ց է ք օւ և ւօ» (փոխանակ՝ գրելու ով, ու կամ վո): Իսկ «Մշակի» № 47-ում պ. Լ. Մարկոսեանը հէնց ուղղակի առաջարկում է վ-ը, իբրև մեծ գիր, դուրս ձգել, ւ-ը դարձնել «վ», իսկ նոր գրեր ստեղծել «ու» և «իւ» ձայնաւոր հնչիւնների համար։

**) Ղ. Աղայեանը («Սուրհանդակ» № 7) աշխատում է հերքել իմ ասածը, թէ վեվն ու իւնը աշակերտները շփոթում են իրար հետ։ Ես դիմեցի Ներսիսեան դպրոցի հայերէնի ուսուցիչներ պ.պ. Ասիլեանին, Հովվիանին, Ցաբուլթիւնեանին, Աբեղեանին, Բաբաեանին, և բոլորը (ինչպէս և Ավետեան) վկայեցին, որ բառի վերջում սխալագրութիւնը (օր. կուի, փոխանակ կովի) յաճախ է նկատվում (Աբեղեանը և Հովվեանը գտնում էին, որ այս սխալը պատահում է, բայց շատ քիչ անգամ), իսկ բառամիջի սխալը (օր. անւնսա, փխ. անվնաս) սովորական երևոյթ է դարձել։ Խան-Ազատը ինձ մատակարարեց թարմ օրինակներ այսպիսի շփոթմունքի՝ Գայեանեան դպրոցի հինգերորդ բաժանմունքի աշակերտների գրավոր աշխատութիւններից—„էրայ“, „կիերագաունայ“։ Իսկ Գեղունու վկայութիւնը (որ շուտով կտպվի „Մշակում“), թէ աշակերտները ,,ուլ“ բառը կարդում են ,,վօլ“ և պնդում են, թէ իրանք ուղիղ են կարդում և գրում՝ կատարելապէս լրացնում է այն քաոսի պատկերը, որ ես համառօտ կերպով գծագրել էի երկու տարի առաջ։ Գուցէ պ. Աղայեանը կկամենայ, որ ես ուրիշ դպրոցների ուսուցիչներին էլ դիմեմ։

գան իրեր պատրաստելով։

Դասերի ժամանակ մեծ տեղ է տրվում նաև զբօսանքներին, ժողովրդական, մանկական խաղերին ու մարմնամարզութեանը։ Աստիճանաբար սկսում են ամենահասարակ խաղից և վերջացնում ամենաբարդ ու դժուարին խաղով, ի հարկէ աշակերտի հասակն ու տարիքը ի նկատի ունենալով։

Դիտողական ուսման և հայրենագիտութեան նորագոյն ձեռնարկներից է վերջերս Iütting և Beber-ի «Anschaüngsunterricht und Heimatkunde» գիրքը, որի 7-րդ տպագրութիւնը լոյս է տեսել անցեալ տարի Լայպցիգում։

Չը նայած այս գիրքն էլ ունի իր որոշ թերի կողմերը, բայց եղածների մէջ լաւագոյնը կարելի է համարել։

Ամբողջ գիրքը երեք տարվայ դասընթացքի համար է, Ա. հիմնական պատրաստական դասարանից մինչև Գ. հիմնական պատրաստական դասարանը։ Դասաւանդութեան նիւթերը բաժանված են տարվայ 4 եղանակների վրա և ըստ այնմ էլ անցնում են, այնպէս որ մի ընդհանուր սիստեմ չեն ընդունում։

Առաջին տարին անցնում են գլխաւորապէս հայրական տանը ուսումնարանի մէջ և դուրսը գտնված առարկաների ու երևոյթների մասին։

Երկրորդ տարին անցնում են բնակավայրի մասին, այսինքն գիւղը կամ քաղաքը և նրա մէջ գտնված առարկաները և իրար հետ ունեցած փոխադարձ յարաբերութիւնը։

Երրորդ տարին անցնում են բնակավայրի շուրջ եղած սարերի, դաշտերի, գետերի մասին՝ ուշադրութիւն դարձնելով մարդկային ընկերավարական կեանքի և մարդու ու բնութեան առնչութեան և փոխադարձ ազդեցութեան վրա։

—

Ահա մի այսպիսի կարևոր առարկայի անհրաժեշտութիւնը ի նկատի ունենալով մեր բոլոր եկ.-ծխական դպրոցների համար, կարծում եմ, անօգուտ և զուտ ժամավաճառութիւն կը լինի մեր դպրոցների հիմնական պատրաստական դասարաններում ջոկ-ջոկ դիտողական ուսման ու երկրաչափութեան, ձեռարուեստի ու նկարչութեան դասեր յատկացնելը, ինչպէս մինչև այժմ ընդունված է եղել մեր եկ.-ծխական դպրոցների կանոնադրութեան մէջ։

Շուշի — Բիւզանդ Թորոսեան

ՄՈՍԿՎԱՅԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

Մոսկվայում տիրող ծայրայեղ աղքատութիւնը, դրա հետևանքները և Երմակօվի գիշերային ապաստարանը։

Կապիտալի ահեղ յորձանքները տարածվում են ամեն կողմ. նրա համատարած ճիրաններում տառապում է մարդկութեան մօտ 90%-ը, և թէ որպիսի հրէշաւոր նուաճումներ է անում նա, ցոյց են տալիս հետևեալ պերճախօս թւերը։

Գերմանիայում ամբողջ ազգաբնակութեան 10%-ը տիրում է երկրի 80% հարստութեան. Ֆրանսիայում բնակիչների $3^1/_2$%-ը իր ձեռքում տէրութեան 65% հարստութիւնն ունի, այսինքն 37 մլ. ազգաբնակութիւնից 1,3 միլիոնը հարուստ է, իսկ մնացեալը՝ հիւանդութեան դէպքում հազիւ 5 օրվայ պաշար ունենայ. Անգլիայում 43 միլիոն բնակչութիւնից $5^1/_2$%-ը 95% հարստութեան տէր է. Շոտլանդիայում հողի կէսը պատկանում է 60 լորդի, իսկ Անգլիայի կէսը սեփականութիւն է 2070 լորդի։ Ոչ զուտ աշխատանքը ոչ ոքի այսպիսի անհելի գումարների տէր չէր դարձնի, եթէ չը լինէին արդի կապիտալիստական սոսկալի կարգերը, ուրիշի աշխատանքով ապրելու և հարստանալու սիստեմը, մի ֆինանսիստի հետևեալ ճշգրիտ հաշւից է երևում. եթէ աշխարհի ստեղծագործութիւնից մինչև այսօր Ադամն ու Եւան անընդհատ աշխատէին, տարվայ ընթացքում 365 օր, ամենևին չը հիւանդանային, այսինքն դեղի և բժշկի ծախք չանէին, ապրէին պտուղներով, այդ դէպքում նրանք կարող էին հաւաքել միայն 2,314,000 րուբլի։ Մինչդեռ այժմեան կարգերում մարդիկ չընչին գումարով գործ սկսելով՝ հազիւ 10 տարի անցնելուց յետոյ միլիոնների տէր են դառնում. ինչ խօսք, որ մէկի հարստանալն ի վնաս շատերի, հազարների և տասնեակ հազարների է։ Օրինակ՝ Լոնդոնում ամբողջ փողոցներ կան, որոնց բնակիչների տարեկան եկամուտը 80,000-ից պակաս չէ, այսինքն բոլորն էլ միլիոնատէրեր են. սակայն նոյն Լոնդոնում տարեկան 50,000 հոգի մեռնում են քաղցից. բոլոր մեռնողների $^1/_{10}$ մասը բանւորական տներումն են իրանց հոգին փչում։

Կապիտալի կամ մամոնայի յորձանքներն արագութեամբ հասնում են նաև Ռուսաստանին. 20 տարի առաջ բանւորական շարժման մասին կարելի չէր մտածել. բայց վերջին տարիները շնորհիւ գործարանական ու արդիւնաբերական կեանքի զարգացման՝ բանւորական շարժումն այստեղ այնպիսի լայն չափեր է ընդունել և այնպէս ուժեղ կազմակերպվել, որ նրանց պահանջներն անտես անել կարելի չէ, քանի որ բանւորական դասակարգի հետ միասին, այժմէն իսկ, նշմարվում է մի այլ դասակարգ՝ այսպէս կոչված լումպէն-պրոլետարիատի, բօսեակների, Մ. Գորկիի հերոսների և կամ ստորամարդերի (подчеловѣкъ), որպէս սովորաբար անուանում են սրանց, հակադրելով նիցշէական գերմարդուն։ Այնպիսի մեծ քաղաքներում, ինչպէս Պետերբուրգն ու Մոսկվան են, մեծատունների ու անանկների կոնտրաստն աւելի զարհուրելի չափով է երևան գալիս։ Մի կողմը 40 սենեակից բաղկացած բնակարան, ոսկի և արծաթ, մետաքս ու բեհեզ, մինչև որկորը լեցուն որովայն, կեանքի ամեն վայելքներ ու չքնաղ. սակայն այնուամենայնիւ սպանիչ ձանձրոյթ և անվերջ յորանջոց. մարդիկ ապրելով մեռնում են։ Իսկ միւս կողմը 20° սառնամանիքի տակ, մայթի վրա կանգնած է ստորամարդը՝ բոբիկ ոտքերով, դատարկ ստամոքսով, բաց կրծքով, իրար զարնվող ատամներով և օդում ուղղած նկարչերով՝ գիշերային ապաստարանի փողն է մուրում, նա ևս վառվող մեղրամոմի պէս փոքր առ փոքր հալվում է, հետզհետէ մեռնում, մինչև որ իսպառ մարում է և մեռնելուց ազատվում։

Միայն Մոսկվայում հաշւվում է 260 հազար մահճաւոր (коечникъ), որոնք ոչ բնակարան, ոչ սենեակ և ոչ մի յարմարութիւն չունեն. իսկ եթէ այս թւին աւելացնենք նաև 38 հազար մանուկ իրանց մայրերի հետ, որոնք սենեակի միայն մի անկիւնն ունեն իր մահճով (койка), կը տեսնենք, թէ աղքատութիւնն և անհաւասարութիւնն ինչ չափեր են ընդունել։ Մեասնիցկայա քաղաքամասում այդ բօսեակները կամ Խիտրովի շուկայի (Хитровъ рынокъ) բնակիչները կազմում են ամբողջ 27 հազար ազգաբնակութեան 36%-ը, և սրանք բոլորը գիշերում են միայն 4 տան մէջ. ինքնըստինքեան հասկանալի է, թէ ինչ սարսափելի օդ ու կեղտոտութիւն պիտի տիրէ այնտեղ և թէ բնականաբար այս գիշերային ապաստարանները (ночлежные дома) վարակիչ հիւանդութիւնների որպիսի բոյներ պէտք է ներկայացնեն։ Ստատիստիկայով ապացուցված է, որ Մեասնիցկայա քաղաքամասում տեղի ունեցող հիւանդութիւնների 73%-ը և մահերի՝ 57%-ը Խիտրովի շուկայումն է. իսկ վերջերս Մոսկվայում յանկարծակի բռնկված խոլերայի միակ պատճառը՝ գիշերային ապաստարանների հակաառողջապահական դրութիւնն էր. ուստի նորից, ուժեղ թափով ազգաբնակութեան և քաղաքային ինքնավարութեան առաջը դրվեց այն հարցը, թէ ժամանակ է լրջօրէն մտածել այս թշուառների ու անանկների անտանելի կացութեան բարւոքման մասին, քանի որ քաղաքային ինքնավարութիւնների վրա է բարոյական պարտականութիւն ընկնում ամոքել նրանց դառն վիճակը։ Որոշվեց հին գիշերային ապաստարանները փոխարինել նոր ձևի շինութիւններով նման Երմակովի անուան բացված քաղաքային գիշերային ապաստարանի, որի օրինակելի վիճակի հետ «Մշակի» ընթերցողներին աւելորդ չեմ համարում ծանօթացնել։

Երեկ. ժամը 6-ն էր, երբ մի խումբ ուսանող-ուսանողուհիների հետ, պր. դօցէնտ Գորբունովի առաջնորդութեամբ, էկսկուրսիա կատարեցինք դէպ Երմակովի ապաստարանը,—շէնքը, որ սրբատաշ քարից էր շինված, շրջապատված էր ամբողջովին մարդկային սև, խառնիճաղանճ շղթայով. բացված է 1909 թ. մարտի 7-ից և նստել է 400,000 ռ., կրում է տեխնիկայի վերջին կատարելագործված դրոշմը։ Ապաստարանի ընդհանուր կառավարիչը, որ մի բժիշկ էր, առանձին սիրալիրութեամբ սկսեց բացատրել մեզ նրա կազմութիւնը և կեանքը։ Ժամը 5-ից արդէն ժողովուրդը սկսում է շրջապատել շէնքը, իսկ 6-ից 2 մուտքով ներս են մտնում և սպասում հաշտում, մինչև որ հերթով հասնում են դրամարկղին և տոմսակ գնում։ Շինութիւնը բաղկացած է վեց յարկից և բաժանված երկու մասի՝ կանանց և տղամարդկանց. կանանցը —300 հոգու համար է շինված, իսկ տղամարդկանցը—1350 հ., սակայն մինչդեռ տղամարդկանց կողմից պահանջը մեծ է, 1390 հոգի են գիշերում օրական, ընդհակառակ կանանց կողմից քիչ է՝ 150 հոգի են գիշերում, շատերը երեխաների հետ։ Տոմսակի գինը մի գիշերվայ համար արժէ՝ 6 կ. տղամարդուն, կինարմատին՝ 5 կ., տոմսակ գնելուց յետոյ մտնում են մի այլ տեղ, ուր ներկայացնելով տոմսը ստանում են մահճակալի համարն ու յարկը, ուր գտնվում է մահճակալը։ Առաջին յարկում պարունակված էր ընդարձակ սեղանատունը, ուր նրանք կարող են և ընթրել և թէյ խմել։ Երկու կտոր շաքար, $^3/_4$ մսխալ թէյ և տաք ջուր պարագայքով արժէ 4 կ., մի բաժին ըշէի $^1/_4$ ֆ. մսով՝ 6 կ., 4 հատ գետնախնձոր՝ 1 կ., կաշան՝ 3 կ., խաշով՝ 5 կ., կաթով՝ 6 կ.։ Ամբողջ շէնքը լուսաւորված էր էլեկտրական լոյսով, տաքացվում է շոգեհնոցով (паровое отопленіе). արբածներին չեն ընդունում. գիշերողներից անցագիր չէ պահանջվում. և եթէ ի նկատի առնենք, որ Ռուսաստանում առանց գլխի կարելի է ապրել, սակայն ոչ առանց անցագրի, պէտք է խոստովանել, որ սա մեծ արտօնութիւն է։

Ամեն մի յարկ բաղկացած է 6 մեծ սենեակներից, իսկ իւրաքանչիւր սենեակում քնում են 50 մարդ, ամբողջ յարկում՝ 300 մ.։ Կանանց բաժանմունքը բոլորովին առանձին է. սենեակի մի պատից տաքութիւն է գալիս, միւսով մաքրվում է օդը. տաքութիւնը 17° էր, 15°-ից պակաս չէ լինում, թէև մեզ տեսնելով՝ գիշերողները գանգատվում էին, որ առաւօտեան դէմ ցուրտ է լինում։ Այստեղ որոշ ըէժիմ է պահպանվում. երեկոյեան ժամը 9-ին բոլորը պիտի իրանց տեղերում լինեն, իսկ առաւօտեան 6-ից արթնանան, մինչև 7-ը լուացվեն։ Իւրաքանչիւր յարկում կային առանձին սենեակ-լուացարաններ բոլոր յարմարութիւններով, կային չորացնելու սենեակներ (сушильня), ուր գիշերողների շորերը չորացնում են խոնաւութիւնից կամ անձրևից։ Ապաստարանն ունի նաև բոլոր յարմարութիւններով օժտված բաղանիք և լուացարան, ուր կարելի է եփել, դեզինֆեկցիայի ենթարկել և լուալ սպիտակեղէնը, չորացնելուց յետոյ մեծ հարթիչ մեքենայով հարթել մի անգամից մի քանի կտոր։ Քաղաքային ինքնավարութիւնը մտադիր է եղել նաև ընթերցարան բանալ, սակայն ոստիկանութիւնը չէ թոյլատրել. կար մի առանձին սեղան, ուր կարդում էին մի քանի թերթեր՝ «Рус. Сл.», «Копѣйка» և «Крестьянск. дѣло»։ Կայ նաև հիւանդանոց ձրի և արագ օգնութիւն հասցնելու համար, մի ֆելդշերուհու հսկողութեան տակ։ Մաքրութեան և առողջապահութեան համար մահճակալները 2 օրը մի անգամ լուացվում են։

Յաճախորդները բաղկացած են զանազան խաւերից. գիշերում են մասնակայ գործարանների բանւորներ, օրավարձով մշակներ, հիւմներ, պրոֆեսիոնալ աղքատներ և Խիտրովի բնակիչներ, իսկ կանանց բաժանմունքում՝ բանւորուհիներ ծծկեր երեխաներով և հասարակաց կանայք։ Չը նայելով այսպիսի խառնիճաղանճ հասարակութեան, այնուամենայնիւ կարգը լիովին պահպանվում է և ոստիկանութիւնը ամենևին չէ խառնվում։

Քաղաքը այս գիշերային ապաստարանի վրա ոչինչ չէ ծախսում. այլ մուտքը ծածկում է ծախքը. 1909 թ. եղել է 55 հազ. մուտք. իսկ ելք՝ 51 հազ. ր., 1910 թ. նախատեսված է 66 հազ. ր. մուտք և նոյնքան ելք։

Երմակովը, որի անունով կոչվում է այս ապաստարանը, կտակել է մօտ 600 հազ. ր., որից 400,000 ր. ծախսվել է սրա վրա. իսկ մնացեալ 200 հազ. րուբլով մտադրութիւն կայ երկրորդ գիշերային ապաստարանը շինել։

Երմակովի ապաստարանը իր մաքուր օդով, խոշոր, բարձր, լուսաւոր սենեակներով, սանիտարական բարեյաջող պայմաններով, ապրելու բոլոր յարմարութիւններով բացառիկ երևոյթ է ոչ միայն Մոսկվայում, այլ և լայնածաւալ Ռուսաստանում։ Թէ ինչ խոզանոցներ, վարակիչ հիւանդութիւնների տարածմանը նպաստող որջեր են ներկայացնում միւսները, այդ մասին հետևեալ անգամ։

Ա. Ձէն

Մոսկվա

ՊԱՐՍԻՑ ՆՈՎՐՈՒԶԸ

—

Երէկ, մարտի 9 ին, գարնանամուտի օրը, պարսիկների «Նովրուզ» կոչված մեծ տօնն էր, որ Պարսկաստանը տօնում է հազարաւոր տարիներից ի վեր։ Թիֆլիսի պարսկական գաղութն ևս տօնեց այդ տօնը պարսից հիւպատոսարանում, ուր ընդհանուր հիւպատոս Սարդար Հիւմայունը և հիւպատոսարանի պաշտօնեաները ընդունում էին շնորհաւորութեան եկողներին։ Դահլիճը զարդարված էր պարսկական ընտիր գորգերով, կերպասներով, ծաղիկներով, դալարներով ու սեղանների վրա դըրված էին 7 տեսակ քաղցրեղէններ, որոնց անունը սկսվում է ս տառով։ Բակում նուագում էր երաժշտութիւնը։

Սարդար Հիւմայունը հաղորդեց մի քանի նորութիւններ։ Սիփեհդարը (մեծ վէզիրը) հաւանութիւն տալով իրա՝ հիւպատոսի առաջարկին՝ ուղարկել 12 պարսիկ աշակերտներ Թիֆլիս, որպէսզի սովորեն շերամապահական կայարանում մետաքսագործութիւնը, ուղարկել է 6 հոգի. 4 հոգի ևս ինքը հիւպատոսն է բերել տւել Գիլանից։ Բացի դրանից հիւպատոսը զեկուցել է Սիփեհդարին, թէ ինքը յանձն է առնում կազմել Թիֆլիսում պարսկահպատակ և այլ վաճառականների մի ակցիոներական ընկերութիւն, որ յանձն առնի երկաթուղագիծ անցկացնել Ջուլֆայից Թաւրիզ։ Մեծ վէզիրը, համակրութեամբ վերաբերվելով այդ ծրագրին, յայտնել է, որ ծրագիրը կենթարկվի մէջլիսի քննութեան և որոշման։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

—

Պետերբուրգ, 8 մարտի

Նախագահում է իշխան Վոլկօնսկին։

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան նախահաշիւը յօդուած առ յօդուած կարդալուց առաջ, Պեsrով 3-րդը յայտնում է, որ աշխատաւոր խմբակը բողոքում է մինիստր Շվարցի քաղաքականութեան դէմ. համոզված սակայն, որ կրթական հաստատութիւնները անգամ այդ գօրինակ քաղաքականութեան օրօք, հակառակ մինիստրութեան բոլոր ջանքերին, հանդիսանում են լուսաւորութեան և առաջադիմութեան հզօր զէնք, խմբակը ձայն կը տայ յօգուտ նախահաշւի յօդուածային քննութեան։

Ընդունելով մասնաժողովի առաջարկութիւնը ժողովրդական տարրական դպրոցների կարիքների համար (?) միլիոն պայմանական կերպով յատկացնելու մասին, Դուման ընդունում է մասնաժողովի որոշած քանակով եւեմտի առաջին հինգ համարները։

Մարկով 2-րդը խօսելով «բարձրագոյն կըրթական հաստատութիւնների պահպանութիւն» համարի վերաբերութեամբ, մատնանիշ է անում «անդամահատութեամբ» այդ հաստատութիւնները զանազան տարրերից ազատելու անհրաժեշտութեան վրա։ Վերջում Մարկովը ցասկոտ կերպով յարձակվում է «յեղափոխական» հրէաների վրա։

Քուէարկութեամբ համարն ընդունվում է։

«Միջնակարգ դպրոցների պահպանութիւն» համարի առիթով Վինօգրադովը ասում է, թէ անհրաժեշտ է համահաւասար և համաչափ բաւարարութիւն տալ ազգաբնակութեան պահանջներին այդ հաստատութիւնների մէջ։

Քուէարկութեամբ համարն ընդունվում է։

«Բարձր ժողովրդական դպրոցների պահպանութիւն» համարի նկատմամբ Կլօչկովը մատնանշում է, որ անհրաժեշտ է ամենալայն կերպով արհեստագիտութիւն տարածել հիւսիսային նահանգներում։

Իշխան Կուրակինը ցանկանում է վերակազմված տեսնել արհեստագիտութիւնը այն մտքով, որ արհեստաւորաց դպրոցների ծրագիրների մշակութեան մէջ մասնակցեն նաև զեմստւային հաստատութիւնները։

Համարն ընդունվում է Կլօչկովի և Կուրակինի ցանկութիւններով։

«Ժողովրդական տարրական ուսումնարանների պահպանութիւն և տարրական կրթութեան զարգացման ուրիշ միջոցներ» համարի վերաբերեալ Մուֆթի-Զադէն ասում է, որ մինիստրութեան քաղաքականութիւնը անկանոն է մահմեդականների վերաբերութեամբ, և ցանկութիւն է յայտնում՝ թոյլ տալու մահմեդականներին առաջին երեք տարին ուսանելու հանրակրթական առարկաներից մայրենի լեզուով, իսկ յետոյ պարտաւորեցնելով նրանց սովորել ռուսերէնը։

Մարկով 2-րդը ճառում է.—Եթէ ժողովրդական կրթութեան գործը ընկնէ կադէտների և յեղափոխականների ձեռքը, այն ժամանակ գիտութեան փոխարէն կը լինի անբարոյականացումն...

Չխեիձէն ջանում է նկարագրել Կովկասում տիրող կրթութեան վերին աստիճանի անմխիթարելի վիճակը, ապացուցելով որ դպրոցներ չունեն ոչ միայն տեղական ազգութիւնները, այլ և ռուս գաղթականները. թէև կովկասեան ազգաբնակութիւնը ձգտում է կրթութիւն ձեռք բերելու, սակայն, զուրկ լինելով նոյն իսկ սև-հարիւրեակ զեմստվօյից, ոչինչ չէ կարող անել։ Այնուհետև հռետորը մատնանշում է, որ ընդհանուր կրթութեան համար Դումայի յատկացրած փողերից մինիստրութիւնը վերջին երկու տարում Կովկասի շրջանին տուել է ընդամենը 500 ր.։ Կրթական հաստատութիւնները Կովկասում, Չխէիձէի ասելով, դարձրել են պրովոկացիայի և ազգային թունաւորման միջոցներ։ Ծայրերկիրները լուսաւորութեան գործում ոչինչ սպասելիք չունեն կառավարութիւնից։ Հասարակութիւնը պէտք է հանդէս գայ դարձեալ շարունակելու իր կռիւը մինիստրութեան քաղաքականութեան դէմ (ծափահարութիւն ձախից)։

Նովիցկի 2-րդը առաջարկում է աւելացնել այն գումարները, որոնք տրվում են շրջիկներին։

Համարը ընդունվում է մասնաժողովի որոշած գումարաքանակներով Նովիցկիի ցանկութեան հետ։ Մինիստրութեան բոլոր կրթական հաստատութիւններին վերաբերվող ծախքերը ընդունվում են մասնաժողովի գումարներով, ըստ որում ընդունվում է Կարաուլովի ցանկութիւնը այն մասին, որ հոգևոր սեմինարիաների 4-դասեան դասընթացքը աւարտողների մուտքը համալսարան հեշտացվի։

«Շինութիւնների կառուցում և վերանորոգութիւն» համարը ընդունվում է մասնաժողովի նշանակած գումարով և Շինգարեվի բանաձևով, որպէսզի գալիք տարվանից բարւոք վիճակի մէջ դրվեն Իւրեևի համալսարանի կլինիկաները։

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան ամբողջ նախահաշիւը այդպիսով ընդունվում է։

Առանց վիճաբանութիւնների ընդունվում են ճան. հաղ. մինիստրութեան դիւանատան ծախքերը։

Ջրային ճանապարհների և խճուղիների վարչութեան ծախքերը հաշված են 29.380,085 րուբլի, որը և ընդունվում է թեթև վիճաբանութիւններից յետոյ։

—

Երեկոյեան նիստում նախագահում է իշխան Վոլկօնսկին։ Նրա կողքին նստած է Շիդլովսկին։

Նախագահը յայտնում է, որ Դուման կատարելու է նախագահի ընտրութիւնը։

Ձայնատուութեան պատճառաբանութեան առիթով Գեգեչկօրին սօցիալ-դեմօկրատների կողմից յայտնում է, որ ֆրակցիան ձեռնպահ է մնացել պրեզիդիումի ընտրութիւնների ժամանակ։ Պրեզիդիումը միշտ էլ միակողմանի վերաբերմունք է ցոյց տուել դէպի սօցիալ-դեմօկրատները, մինչ աջակողմեանները վայելել են ամեն կերպ նրա հովանաւորութիւնը, որը և աջակողմեաններին առիթ է տալիս դումայական ամբիոնը դարձնել պրովօկացիայի զէնք։ Չը սպասելով պրեզիդիումի փոփոխված կազմից որևէ բարելաւում, սօցիալ-դեմօկրատները այս անգամ էլ հրաժարվում են ձայնատւութիւնից։

Միլիւկովը ասում է.—Սահմ.-ռամկավարների ֆրակցիան յաճախակի առիթ է ունեցել համոզվելու, որ Դումայի պրեզիդիումը հեռու է անկողմնապահ և արդարացի վերաբերմունքից դէպի բոլոր ֆրակցիաները։ Խորապէս ցաւելով այդ պատճառներից ստեղծված դրութեան համար և սիրաբորբոք ցանկանալով նրա բւրեղացումը, ֆրակցիան բայց և այնպէս չունի ձեռքի տակ այնպիսի փաստեր, որպէսզի գատէ՝ թէ ինչ տեսակ ձևերով ու եղանակներով մտադիր է լուծել այդ խնդիրը մեծամասնութիւն թեկնածուն։ Այդ պատճառով ֆրակցիան, չը կամենալով արգելք լինել կենտրոնի թեկնածուի ընտրութեանը և թողնելով այդ ընտրութեան հետևանքի պատասխանատւութիւնը մեծամասնութեանը, ձեռնպահ է մնում ձայնատւութիւնից։

Դզիւբինսկին յայտնում է, որ ուշադրութեան առնելով որ մինչև օրս երրորդ Դումայում բոլոր նախագահողները խախտել են ձախակողմեան փոքրամասնութեան իրաւունքներն ու արժանապատւութիւնը, որ հիմք չը կայ սպասել, որ այն անձը, որը կընտրվի նախագահ, կարող կը լինի իրան պահել միանգամայն անկողմնապահ, աշխատաւոր խմբակը չի մասնակցի նախագահի ընտրութեան։

Նախագահը նակազի 126-րդ կէտի հիման վրա բոլոր երեք հռետորներին նկատողութիւն է անում։

Նախագահը առաջարկում է թերթիկներով տալ թեկնածուների անունները։

Համարահաշիւը պարզեց, որ Գուչկովը ստացել է 224 թերթիկ, Րօդզեանկօ՝ 16, իշխան Վօլկօնսկին՝ 31, Մարկով 2-րդ, Ստօրչակ, Պուրիշկեվիչ, Միլիւկով և քանանայ Վէրակին՝ մի-մի թերթիկ։

Համաձայնութիւն յայտնեց քուէարկվել միայն Գուչկովը։

Կատարվում է քուէարկութիւն գնդակներով։ Գուչկովը ստանում է 221 սպիտակ և 68 սև։

Ձայնատուութեան հետևանքի մասին յայտարարելու ժամանակ Գուչկովը բացակայում է։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Մայրաքաղաքի թերթերից մի քանիսը նորերս հաղորդեցին Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովի ծանր հիւանդութեան մասին մի քանի տեղեկութիւններ։ Յիրաւի կոմսը մի շաբաթ առաջ իրան վատ էր զգում, բայց ներկայիս նա բաւական կազդուրված է և շարունակում է առաջվայ նման զբաղվել իր պաշտօնական գործերով։

✦ Թիֆլիս քաղաքին թոյլ տրված 3 միլիոն ր. փոխառութեան հարցը վերջնականապէս կը լուծվի մարտի 14-ին, երբ և կընդունվեն փոխառութեան ձեռնտու պայմանները։

✦ Թոքախտի դէմ մաքառող կովկասեան ընկերութիւնը վերջերս խնդրամատոյց էր եղել Կովկասի Փոխարքայի ամուսին կոմսուհի Ե. Ա. Վորոնցովա-Դաշկովային և տիկին Մ. Պ. Վատացիին՝ իրանց բարձր հովանաւորութիւնը չը զլանալ ընկերութեանը և աջակից լինել ժողովարարութեան գործին։ Երկու տիկիններն էլ յօժարութեամբ պատրաստակամութիւն են յայտնել աջակցել Աբասթումանի ապագայ առողջարանի հաստատման և ընդունել նուիրատւութիւններ այդ նպատակով։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութեան վաղվայ նիստում Վարդանեան կը զեկուցանէ գիւղատնտեսական գործիքների փորձելու մասին։

✦ Հինգշաբթի, մարտի 4-ին, Գանձակի նահանգական դատարանում քննվեց «Մշակ» լրագրի խմբագիր Ա. Քալանթարի և Սիմօն Ներսիսեանցի դատաստանական գործը։ Մեղադրողն էր գանձակեցի Ալաքպեար-բէգ Րաֆիբէկովը, որը վիրաւորվել էր «Մշակի» 1906 թւի յուլիս ամսին տպված մի յօդուածից, ուրտեղ Ալաքպեար-բէգը ներկայացված է իբրև խռովարար և թուրքերին գրգռող հայերի դէմ։ Դատի օրը չէին եկել մեղադրեալ կողմի ցոյց տուած վկաները։ Չը նայելով այդ հանգամանքին, նահանգական դատարանը քննեց գործը։ Ա. Քալանթար և Ս. Ներսիսեան հերքեցին Րաֆիբէկովի և նրա վկաների ցուցմունքները։ Դատարանը վճռեց մեղադրեալներին մի-մի ամիս բանտարկութիւն։ Այդ վճռի դէմ կը տրվի բողոք և գործը նորից կը քննվի Թիֆլիսի դատաստանական պալատում։

✦ Կիրակի օրը Վանքի ս. եկեղեցում պատարագից յետոյ զանազան խաւերի մարդկանց ներկայութեամբ հոգեհանգիստ կատարվեց հանգուցեալ աշըղ Ջիւանու յիշատակին։ Օրվայ պատշաճ քարոզ խօսեց հայր Խօցեանը։

✦ Վաղը տեղի կունենայ քաղաքային ... անդամների ընդհանուր ժողովը, ... Լանգը մի քննադատական տեսութիւն կը կարդայ ռուսական քաղաքային ... նոցների մասին և կը զեկուցանէ համա... սական երկրորդ անդամների ... գումարի աշխատանքների հետևանքների մասին։

✦ Թիֆլիսի, Թիօնէթի և Դուշէթի գա-

աաներում երևացել են մեծ քանակութեամբ դաշտամկներ։

◆ Թիֆլիսի Նահանգապետը 25-ական րուբլի տուգանքի է ենթարկել երկու մսագործների՝ միսը աւել գներով վաճառելուն համար։

◆ Երէկ մեր խմբագրատուն մտաւ մի չքաւոր կին, ալէքսանդրօպոլցի Հռիփսիմէ Ղարիբեանց անունով, խնդրելով որ բարեսէր մարդկանց ուշադրութիւնը հրաւիրենք իր վերին աստիճանի անել դրութեան վրա։ Այդ խեղճ կինը,—որի ամուսինը՝ Ալէքսան Ղարիբեան՝ Թոքախտով ու յօդացաւով հիւանդ պառկած է ներկայումս,—ծանրաբեռնված է հինգ անչափահաս երեխաներով, որոնցից ամենամեծը հազիւ 13 տարեկան է։ Կինը, որ պաշտօնաւոր իշխանութիւններից ունի համապատասխան վկայագրեր իր չքաւորութիւնը հաստատող, թէև դիմել է Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհրդին, ինչպէս և առաջնորդին, բայց ոչ մի դրական հետևանքի չէ հասել և ներկայումս մնում է շուարած ու ողբալի դրութեան մէջ։ Նրան օգնել ցանկացողները կարող են իրանց նուէրները ուղարկել այդ չքաւոր ընտանիքի հասցէով, որ հետևեալն է. Պասկևիչա փ., № 33, Հռիփսիմէ Ղարիբեանցին։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Մերվ, 28 փետրվարի

Ամսիս 25-ին, Վարդանանց տօնի օրը, հասարակական ժողովարանի դահլիճում, տեղիս սիրողների մասնակցութեամբ տրվեց Ե. Տէր-Գրիգորեանի «Բարեգործութեան դիմակի տակ» պիէսը յօգուտ ծխ. դպրոցի։

Ներկայացումն անցաւ բաւական աջող։

Զուտ արդիւնք մնաց մօտ 170 ր.։

Պէտք է նկատել, որ, տոմսակների գները սովորականից Թանգ լինելու պատճառով, հասարակութեան՝ աշխատաւոր դասը բացակայում էր։ Ընդհակառակը, պէտք է գները նշանակել սովորականից էլ արժան, որ բոլորի համար էլ մատչելի լինի տարին 4—5 անգամ տրվող ներկայացումներին յաճախելը։ Mentor

—

Վարդաշէն, 28 փետրվարի

Ամսիս 27-ին ծխ. դպրոցի դահլիճում, յօգուտ նոյն դպրոցի, տրվեց ներկայացում մասնակցութեամբ տեղական սիրողների։

Խաղում էին՝ Կ. Քափեանի «Մելիքը», Կ. Կօրիցկիի՝ «Съ первымъ апрѣля» և Ա. Արարատեանի «Սուտ ճգնաւոր» պիէսները։

Խաղը երեք պիէսաներում էլ անցաւ շատ աջող։

Վերջում պէտք է ցոյց տրվէին կենդանի պատկերներ, բայց առաջին պատկերից յետոյ անզգուշութիւնից այրվեց պատրաստած բենգալեան կրակը և դահլիճը լցվեց ծուխով, որը ստիպեց հասարակութեանը դուրս Թափվել դահլիճից։ Ցափշտակված հասարակութիւնը նորից լցրեց դահլիճը տեսնելու նոր պատկերներ, բայց բենգալեան կրակ չը լինելու պատճառով նոր պատկերներ ցոյց չը տրվեցին։

Չը նայած այդ փոքրիկ դէպքին՝ ներկայ եղողները (ռուսներ, հայեր և Թուրքեր) հեռացան գոհ սրտով։

Մուտքը տոմսերից ստացվեց 120 ր. 74 կ.։

Ցոյս

—

Սիմֆերոպօլ, 2 մարտի

Փետրվարի 17-ին, տեղիս հայոց եկ.-ծխ. երկսեռ ուսումնարանի դահլիճում, սիրողների խումբը նոյն ուսումնարանի օգտին՝ ներկայացրեց տեղական բարբառով Ե. Բաղչէսարայցեանի «Մերոնց կեանքը» 3 գործ. կատակերգութիւնը։

Խաղն անցաւ ընդհանրապէս շատ աջող։

Զուտ արդիւնք ստացվեց մօտ 500 ր.։

Սիմ. Գրիկեան

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Շաբաթ, մարտի 13-ին, Արքունական Թատրոնում տեղի կունենայ ռուսաց դրամատիկական խմբի դերասան Պ. Գ. Բարատովի գաստրոլը։ Կը ներկայացվի «Նոր սերունդ» պիէսը՝ էժանացված գներով։ Իսկ կիրակի, մարտի 14-ին, տեղի կունենայ նոյն Թատրոնում Բարատովի վերջին հրաժեշտ-գաստրոլը։

◆ Այս շաբաթ «Մուլէն-Էլեքտրիկ» Թատրոնում ցոյց են տրվում նոր հետաքրքրաշարժ պատկերներ, որոնց Թւում և Վիկտոր Հիւգօյի «Աքսորական» վէպի 4-րդ մասը, Մովսէսի կեանքի 2-րդ մասը և գիտական պատկեր «Ներվային հիւանդութիւններ» խորագրի տակ։

◆ Վաղը, հինգշաբթի, Թիֆլիսի բօրսայի դահլիճում տեղի կունենայ մի ներկայացում տիկին Իւլիա Սպենդիարեանի, Ա. Զմշկեանի և դերասաններ Ոսկանեանի, Մամիկոնեանի մասնակցութեամբ։ Կը ներկայացվեն Բրանդէսի «Հիւր» դրաման և Մաղաթեանի «Կրութ-կրութ» վօդըվիլը։

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

«Студенч. Жизнь» ուսանողական Թերթի խմբագրութիւնը խնդրում է մեզ տպել հետևեալը.

«Դիմելով այս լրագրի հրատարակութեան, խմբագրութիւնը խնդրում է ներկայ և ապագայ աշխատակիցներին դարձնել առանձին ուշադրութիւն նրա նպատակի վրա։ Նպատակն է՝ ծառայել բարձր կրթական հաստատութիւնների ուսանողների կարիքներին, և խմբագրութիւնը, ձգտելով որքան կարելի է լայն ըմբռնել ժամանակակից ռուս ուսանողութեան կեանքի պատկերը, դիմում է խնդիրքով բոլոր ընկերներին՝ հաղորդել այն ամենը, ինչ որ կարող է նպաստել նրանց կեանքի հասկացողութեանը և այդ կեանքի մռայլ կողմերի լուսաբանութեանը»։

*

«Սուրհանդակ» Թերթը կիրակի օրվայ իր առաջնորդող յօդուածի մէջ կանգ է առնում յետին հաշիւներով առաջնորդվող, դիտաւորեալ խեղաթիւրումներով սնվող հրապարակախօսութեան վրա։ Խօսքը այն հրապարակախօսների մասին է, որոնք «երէկ այլ բան էին երգում, իսկ այսօր ուրիշ տաղ են յօրինում, որոնք երէկ սևին սպիտակ էին ասում, իսկ այսօր սպիտակը դեղին են հռչակում, և այդ նրա համար, որովհետև ամբոխային տրամադրութիւնը այդպէս է ուզում»։

Թայֆայական մամուլը, որ այսօր ևս այլ դիմակի տակ է գործում, հէնց նրանով է միշտ աչքի ընկել, որ առերես ցոյց տալով իրան յեղափոխական և արմատական հայեացքների տէր՝ աշխատել է այդ դիմակի տակ պաշտպանել իր նեղ Թայֆայական շահերը։ Եւ դրանից է առաջացել այն երևոյթը, որ նա, Թայֆայական մամուլը, այսօր իսկ քօղարկված ձևով, խօսում է մի կողմից «էտիկայի, մօրալի, համոզմունքի, գաղափարների մասին, բայց ամենից շատ և ամենից վատ ինքն է փչասում պարզ և վճիտ գաղափարի տարածմանը ժողովրդի մէջ»։

*

«Баку» Թերթի մէջ Գ. Սարգսէվ խօսելով «մարտական նացիօնալիզմի» մասին, որ լրջօրէն վտանգ է սպառնում ռուս հասարակութեան, կցում է.

Վատն այն չէ, ի հարկէ, որ մարդիկ յայտարարում են իրանց նացիօնալիստներ և հայրենասէրներ։ Չը կայ և չէ կարող լինել աւելի հրէշաւոր մարդ՝ ազգութիւնից դուրս։ Սէրը առ իր ազգը Թէ օրինաւոր է և Թէ բնական։ Միայն այլասերվածները չունեն այդ սէրը։ Եւ ռուս ինտելլիգենցիայի ամբողջ անցեալը վառ կերպով կրում է խորին ազգայնական զգացմունքի դրոշմը։ Վերցրէք, օրինակ, դեկաբրիստներին։ Նրանք ամենքը անսահման սիրով սիրում էին Ռուսաստանը, սիրում էին ռուս ժողովուրդը։ Վերցրէք մեր բոլոր մեծ բանաստեղծներին և գրողներին. նոյն սէրն է ցայտում նրանց ստեղծագործութեան բոլոր էջերից դէպի Ռուսաստանը։ Ամբողջ ռուսական գրականութիւնը ազգային է։ Եւ դրա մէջ է նրա մեծութիւնը և փառքը։ Անցնելով ապա այժմեան նացիօնալիստներին—Մենշիկօվ, Պօլօվցէվ, Մարկօվ և Բօբրինսկի—լրագիրը ասում է.

Բայց մի՞Թէ նրանք ազգային են։ Մի՞Թէ նրանց սէրը դէպի Ռուսաստանը, դէպի ամեն ինչ, որ ռուսական է, այն սէրն է, որ շարժեց և ստեղծեց ռուսական գրականութիւնը։ Մի՞Թէ այդ սէրը նրանցից մէկին խելքից հանել է, մղել է դէպի ստարութիւն և ժամանակիր աշխատանք։ Եւ մի՞Թէ Ռուսաստանի համար ունեցած սէրը Թելադրում է նրանց ցեխ շպրտել մեր ամենամեծ հպարտութեան վրա, մեր ազգային սրբութեան վրա, ռուս ժողովրդի հանճարի վրա։

Նոյն հարցը կարող էինք տալ և մենք մեր ազգային պատրիօտների մասին.

«Մի՞Թէ մեր տնաբոյս հայրենասէրների՝ Հայաստանի և հայ ժողովրդի համար ունեցած սէրը այն առողջ և մաքուր սէրն էր, որ ստեղծեց հայ գրականութիւնը»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, 2 մարտի

Փետրվարի 25 ին, Վարդանանց տօնի առիթով, Բերդաթաղի և Լիլաւայի ուսումնարաններում տեղի ունեցան սովորական հանդէսները, որոնք նուիրված էին Վարդանանց Զօրավարաց յիշատակին։ Երգվեցին խմբական երգեր, արտասանվեցին ոտանաւորներ և օրվայ պատշաճի ճառեր։ Պէտք է ասած՝ այս անգամ Վարդանանց յիշատակը, շատ քիչ բացառութեամբ, յարգում էին դպրոցի աշակերտ-աշակերտուհիներն ու իգական սեռի բաւական մեծ Թւով ներկայացուցիչները։ Մամոնայի տենչով վառված և առհասարակ դէպի ազգի անցեալի ու ներկայի վիճակը անտարբեր եղող տղամարդ հասարակութիւնը փայլում էր իր բացակայութեամբ։

Արամեան և Ս. Աննայեան ուսումնարանների դահլիճում, հանդիսի վերջում, աւագ ուսուցչի ճառախօսութիւնից յետոյ, ոգևորութեամբ խօսեց Թեմիս առաջնորդ Կարապետ եպիսկոպոսը, իր ազդու շեշտով բացատրելով հայ ազգի պատմութեան մէջ Վարդանանց պատերազմի վսեմ նշանակութիւնը մեր անցած կեանքի՝ և միանգամայն նրա կատարելիք դերը ներկայի հայ սերունդի վրա, եթէ միայն հայ մարդը ոգևորվի նրանցով, սիրէ և փարէ նրանց ու այդ սէրն ու հաւատը աւանդէ իր ժառանգներին։ Գեղեցիկ էին սրբազանի խօսքերը. սակայն ցաւելով պէտք է ասենք, որ ազգային կեանքով չը հետաքրքրվող հասարակութիւնը խոյս է տալիս և զրկվում է ոգևորիչ խօսքից ու խրատներից։ Տեղին է արձանագրել այստեղ, որ Կարապետ եպիսկոպոսը, օրեր առաջ, փորձեց յայտարարութիւններով հասարակութիւնը հրաւիրել և այժմէական ու շահեկան դասախօսութիւններ կարդալ. բայց գիտութեան ու դաստիարակութեան խօսքին անզգայ հասարակութիւնը արձագանք չը տուեց. և, բնական է, դասախօսութիւնները տեղի չունեցան։ Ցաւալի է, շատ ցաւալի։ Հ.

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՃԻՒՂԸ

Արժեթղթերի կուրսեր

9 մարտի

I կ. ներք. փոխ. խ. տոմս.	458	ր. 50	կ.
II » » »	353	ր. 50	կ.
III Ազնւակ. բանկ. »	338	ր. 50	կ.
4% Պետական ռենտա	90	ր. 50	կ.
4% Պետ. Ազնւ. բանկ գր. Թ.	98	ր. 25	կ.
5½% » » » »	94	ր. 75	կ.
4% » » » »	88	ր. 50	կ.
3½% » » » »	85	ր. 50	կ.
5% Գիւղ. հող. բան. վկ.	98	ր. 37½	կ.
5½% » » » »	94	ր. 75	կ.
4% » » » »	88	ր. 62½	կ.
5% Ներքին փոխառ. 1905 Թ. I հրատ.	103	ր. —	կ.
5% » II հրատ.	103	ր. —	կ.
5% Արտաք. » 1906 »	102	ր. 75	կ.
5% » » 1908 »	103	ր. —	կ.
4% Պետական գանձար.	—	ր. —	կ.

Օտարերկրեայ դրամների կուրսը

Լոնդոն 10 ֆ. ստեր.	94	ր. 65	կ.
Բեռլին 100 մարկ	46	ր. 20	կ.
Պարիզ 100 ֆրանկ	37	ր. 75	կ.
Թաւրիզ 100 ղրան	19	ր. —	կ.
Կ. Պօլիս 1 լիրա	8	ր. 62	կ.

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմերային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ պօստատար գնացքը 11 ժ. 40 ր. գիշեր., Գանձակ է հասնում 6 ժ. առաւօտ., Եւլախ՝ 8 ժ. 9 ր. առաւօտ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 12 ր. կէսօր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 45 ր. ցերեկ., Բագու՝ 6 ժ. 9 ր. երեկ.։ Մարդատար գնացք № 6՝ 8 ժ. 11 ր. երեկ., Գանձակ է հասնում 2 ժ. 32 ր. գիշեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 41 ր. գիշեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 9 ժ. 12 ր. ցերեկ., Բագու՝ 2 ժ. 10 ր. ցերեկ.։ Խառն գնացք չորրորդ կարգի վագոններով, միայն ըստ հարկի կարեւորութեան, 7 ժ. 3 ր. առ., Բագու է հասնում 11 ժ. 43 ր. կէսօրվայ։ Արագացված գնացք № 12՝ 10 ժ. 11 ր. երեկ., Գանձակ է հասնում 4 ժ. 13 ր. գիշեր., Եւլախ՝ 6 ժ. 8 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ՝ 10 ժ. 32 ր. ցեր., Բալաջարի՝ 1 ժ. 45 ր. կէսօր., Բագու՝ 2 ժ. 20 ր. ցերեկ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ պօստատար 1 ժ. 37 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 12 ժ. 21 ր. ցեր., Էջմիածին կայարան՝ 5 ժ. 30 ր. եր., Նախիջեւան՝ 11 ժ. 30 ր. գիշ., Ջուլֆա՝ 1 ժ. 4 ր. գիշ.։ Մարդատար ապրանք.՝ 4 ժ. 20 ր. ցեր., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 16 ր. գիշ., Էջմիածին՝ 8 ժ. 46 ր. առ., Ուլուխանլու՝ 9 ժ. 16 ր., Երեւան՝ 10 ժ. 14 ր. առ., որից դէնը այլ ևս չէ գնում։ Խառն գնացք չորրորդ կարգի վագոններով՝ ըստ հարկի կարեւորութեան՝ 5 ժ. 8 ր. ցեր., Ալէքսանդրօպօլ՝ 6 ժ. 56 ր. առ., որից դէնը այլ ևս չէ գնում։

ԲԱԹՈՒՄ՝ մարդատար № 7՝ 8 ժ. 10 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 9 ժ. 42 ր. առ.։ Պօստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 11 ժ. 48 ր. առ.։ Մարդատար № 5՝ 1 ժ. գիշ., Բաթում է հասնում 2 ժ. 8 ր. ց.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ պօստատար գնացքը 8 ժ. 42 ր. առաւ., մարդատար № 5 12 ժ. 11 ր. գիշ., Արագացված № 11՝ 10 ժ. 47 ր. առ.։ Վերջին գնացքը չէ գնում Բաքում։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ մարդատար № 6՝ 7 ժ. 21 ր. երեկ., պօստային՝ 10 ժ. 40 ր. երեկ., մարդատար № 8՝ 12 ժ. 17 ր. կէսօրին։ Վերջին գնացքը Բագու չէ գնում։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստատար 6 ժամ 19 ր. առ., մարդատար-ապրանքատար՝ 6 ժ. 44 ր. երեկոյեան։

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ խառն գնացք 4-րդ կարգի վագոններով 4 ժ. 48 ր. գիշերվայ։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 Թ.

(Կուկիա, Վօրոնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—11 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1½—2 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ց. Մ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ—ատամնաբոյժ—8½—11½ ժ., պլոմբներ և արհեստական ատամներ։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։

Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

103. 0—26

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Ներքին և ջղային հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւնը

ամեն օր | առաւօտեան 9—12 ժ.
| երեկոյեան 5—7 ժ.

Միքայէլեան փողոց, № 27.

(ա. օ.) 1087. 100—86

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲՕՐՍԱՅԻՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

Միջի փողոց

Հինգշաբթի, մարտի 11-ին

Դերասան Յ. Ոսկանեանը բարեհաճ մասնակցութեամբ տ. Իւ. Ի. Սպենդիարեանի, պ. պ. Ա. Զմշկեանի, դերասան Մամիկոնեանի և ուրիշ.

Կը ներկայացնէ

ՀԻՒՐ

Դրամա 2 գործ. հեղ. Բրանդէսի, Թ. Ս. Թառայեանի

ԿՐՈՒԹ-ԿՐՈՒԹ

Վօդըվիլ 1 գործ. Մաղաթեանի

Սկիզբը ժամը 8½-ին երեկոյեան

(չ. հ.) 281. 2—1

Առանձին տպագրութեամբ լոյս տեսաւ

«ՄԻ ՀՆՁԻՒՆԻՆ ՄԻ ԳԻՐ»

(ՎԵՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ) Ստ. Մալխասեանի

Գինն է 20 կոպ.։ Ծախվում է Թիֆլիսի գրավաճառների մօտ։

(օ. մ.) 260. 3—3

Շուտով լոյս կը տեսնի մեր

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆԸ

Դասագիրք ձայնագրութեան Ա. տարի

ԱՋ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ և ՌՈՄ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

(շ. չ. կ.) 267. 3—2

!ԱՒԵԼԻ ԷԺԱՆ ՉԷ ԿԱՐԵԼԻ!

2 ռուբլի 75 կոպէկով

ուղարկվում է պօստով, վերադիր վճարով, առանց կանխավճարի, անգլիական «Բօստօն» տրիկօյի մի ամբողջ կտոր՝ 4¼ արշ., տղամարդ. զգեստացու։ Չը նայած ծայրայեղ էժանութեան՝ «Բօստօն» տրիկօն բրդից է և ունի բոլոր յատկութիւնը ամենալաւ կտորների, այն է՝ միանգամայն ամուր է, գործնական և շքեղ, ամեն տեսակ գոյների, էֆֆէկտ բծերով և վանդակներով։ Ճանապարհածախսը 55 կոպ.։ (Սիբիր—85 կոպ.)։ Երեք և աւելի կտոր պահանջելուց՝ ճանապարհածախքը մեր հաշւին։

Հասցէագրել.

г. ЛОДЗЬ, фабриканту М. БЕРНШТЕЙНУ. М.

(չ.) (В.13672) 198. 4—4

ՀԱՄԱՐԵԱ ՁՐԻ!

7 րուբ. 50 կոպէկով ուղարկում եմ 2 զգեստացու—«Անգլիական տրիկօ» բրդից, ամուր և մօդային կտոր, 2 արշ. լայն., 4¼ արշ. երկար., տղամարդկ. զգեստի համար, և 8 արշին տրիկօ «Պանամա», կանանց էլեգանտ զգեստի համար,—պօստով, առանց կանխավճ. և բեռնկ. եթէ կտորը չը հաւանվի՝ փողը լրիւ վերադարձնում ենք։ 4 կտոր բերել տալուց՝ 15 րուբ., տղամարդ. կտորին կցվում է ԱՍՏԱՌԱՑՈՒ և մէկ հատ ԲԼՈՒԶԿԱ՝ աւելորդ. մետաքսէ Թելերով, բաղխոխից, բոլորովին ՁՐԻ։ Հասցէն՝ Въ фабрику Мих. Домашевицкаго. Лодзь. 295.

(չ.) (В. 15120) 234. 4—3

ՄՕԴԱՆԵՐԻ

ԹԵՐԹԵՐ

և ՁԵՒԵՐ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ

Օ. ՋՈՒԲԲԵՐՏ և Ընկ.

ՄՕՍԿՎԱ

Պետրովկի պասաժ, № 456.

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ԿԱՏԱԼՕԳԸ ՁՐԻ.

(չ. կ.) (М. 88787) 279. 6—1

„Գուտտենբերգ“

ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

Կիրակոս Գանձակեցի—Պատմութիւն Հայոց—30 կոպ.

Մի հնչիւնին մի գիր—Ստ. Մալխասեանի—20 կոպ.

Ընաշխարհիկ բառարան, հատոր Ա.—Էփրիկեանի—6 րուբ.

Կրօնի դասաւանդութիւն առաջին բաժանմունքում—Ս. Քամալեանի—40 կոպ.

Հայոց եկեղեցու վերանորոգութեան խնդիրը—Երուանդ վարդ.—25 կոպ.

Պատմափիլիսոփայութիւն (գիտական-փիլիսոփ. էտիւդ)—Ֆրանգեանի—50 կոպ.

Հայրենագիտութեան ուսուցումը—Աբեղեանի—20 կոպ.

Միտք, գիտական-փիլիսոփ. ժողովածու—Ե. Ֆրանգեանի—1 ր. 50 կոպ.

Երուանդ վարդ. Տէր-Մինասեան և Հայոց եկեղեցու վերանորոգութեան խնդիրը—Բենիկ վարդ.—20 կոպ.

Տղամարդու սեռական կեանքը—Եսայեանի—30 կոպ.

Ռուս.-Հայերէն բառարան—Յ. Թումանեանի—75 կոպ.

Ոգի Հայաստանի (պատկեր)—Վարդանեանի—1 րուբ.

Արշալոյսի ղողանջներ—Շ. Կուրղինեանի—30 կոպ.

Մեծն Վարդան—Վ. Տիրացեանի—50 կ.

Մատենախօսութիւն—Գ. Ենգիբարեանի—1 ր. 25 կոպ.

Եղիշէ—Պատմութիւն Վարդանանց—20 կ.

Ղազար Փարպեցի—Պատմութիւն Հայոց—30 կոպ.

«Արօր» ամսագիր, № 1 և № 2—1 րուբ.

Պատմ. Հայոց գրականութեան, հատ. Ա. և Բ.—Լ. Մանուէլեանի—80 կոպ.

Ագա Նեգրի, 2 հատոր, Թարգմ. Յ. Յակոբեանի—30 կոպ.

Տիեզերքը և իր կազմութիւնը—Տաղաւարեանի—1 րուբ.

Հայոց եկեղեց. տարրական դպրոցների ծրագիրը—40 կոպ.

Իրագննական դասեր—Ս. Մանդինեանի—1 րուբ.

Ընդարձակ՝ Ս. Փրկչեան Հիւանդանոցի 1910 Թ. օրացոյց—1 րուբ.

Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный Магазинъ „Гуттенбергъ“ Г. И. Галустяну.

Կարելի է պօստի մարկաներով։

Գրացուցակները ՁՐԻ։

(չ. ու.) 280. 2—1

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ! ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ! ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ!

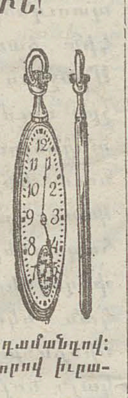

կաւէ իւրաքանչիւրը, ով բերել կը տայ սորա յիշված գարնիտուրը՝ բաղկացած 18 առարկաներից, օգտակար և հաս-հաս առարկաներից—մինչև օրս չեղած գնով—

ՄԻԱՅՆ 4 ր. 85 կ. (փոխ. 15 ր.)

1) Տղամ. գրպ. գեղ. բաց ժամաց. անգլ. խսկական սև պողպատից, ամուր շինուածք, անկէր (ոչ ցիլինդր), ընթացքը քարերով, շղ սեղմվող կսպանակով, փչուց կերծ պահող ապակիով, ձայնաւոր և մինչև րօպէները ստուգված ընթացքով։

2) Էլեգանտ շղթայ խսկակ. նիկէլից, երկար կամ կարճ։

3) Բրելօկ նոյն մետաղից։

4) Ժամաց. գօղացվելուց պահպանող իր։

5) Իսկական ոսկուց՝ 56 յարգի՝ մատանի (տես նկարը) արհեստ. կեղծ ադամանդով։

6) Ամերիկ. պատենտ. անվնաս ածելի «Սօլինգէն» (տես նկ.), որով իւրաքանչիւրը, նոյնիսկ մթութեան ժամանակ, կարող է ինքն իրան սափրել։

7) Նիկէլեայ Թաս։

8) Նիկէլեայ վրձին։

9) Կաշուէ պօրտմօնէ փողի համար, 6 բաժ. (առ. բաժ.՝ ոսկու համար), արտասահման. իսկակ. կակուղ կաշուց և մեխանիկ. փականով՝ պարունակելով իր մէջ գաղտնի տեղ կնիքի համար։

10) Գաւշուկէ կնիք պատուիրողի անուն-ազգանունով։

11) Միջրուակ Թանաք կնիքի համար։

12) ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ! Տնային պատենտ տպարան, որ պարունակում է մօտ 200 տառ, Թւանշ. և կէտադր. նշ., տպելու համար այցետոմսեր, բլանկներ, ծրարներ և այլն։

13) Տառերի համար ունելիք։

14) Տպագրական մամուլ։

15) Բարձ տպար. մշտական մուրի համար։

16—18) Տուալէտային շքեղ նէսսէսէր, շուրջը սաղրի կաշուց, պարունակելով իր մէջ յղկված հայելի, սանր ու պիբօր՝ ատամներն ու ականջները մաքրելու համար։

Այդ բոլորը միասին՝ փոխ. 15 ր. միայն 4 ր. 85 կ.։ Կանացի բաց ժամաց. 17 յակինթներով 5 ր. 35 կ.։ Տղամ. և կան. փակ (խուփ) ժամաց. (ցիլ.) 17 յակ. 5 ր. 85 կ. Ուղարկ. ենք չուափոյթ, պատուէրն ստանալուն պէս, երաշխաւորելով ճիշդ ընթացքի համար 6 տարով, առանց կանխավճարի։ Ճանապարհածախքը 50 կ., Սիբիր և Միջին-Ասիա 90 կ.։ Պատուէրները խնդրում ենք հասցէագրել.

Въ „БАЗАРЪ НОВОСТЕЙ“, Варшава, Грибная пл. 6—69.

P. S. Խնդրում ենք կատարել հաւատ ընծայել, քանի որ ուղարկ. ենք լաւ յատկ. ապրանք, որի համար և ստանում ենք բազմաթիւ շնորհակալ. և գովաս. նամակներ։

Թղթակցութիւնները ռուսերէն։

(փ. 24, մ. 10, 25, ապ. 7) (В. 4348) 49. 6—4

Типографія „Экономія“ Большая Ванкская № 5.